

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Chodové u Domažlic v boji za práva a svobodu a Jan

Sladký Kozina

Karolína Nováková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor České dějiny

Bakalářská práce

Chodové u Domažlic v boji za práva a svobodu a Jan

Sladký Kozina

Karolína Nováková

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé práce Prof. PhDr. Alešovi Skřivanovi, CSc. za věnovaný čas, pomoc a užitečné rady při jejím zpracování. Děkuji za jeho trpělivost a vedení mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Obsah

1 ÚVOD	1
2 ZÁPADNÍ HRANICE ČECH A ZEMSKÉ BRÁNY	4
3 PŮVOD CHODŮ	5
4 ŽIVOT CHODŮ A OCHRANA HRANIC	6
5 MAJESTÁTY	7
6 CHODOVÉ V ZÁSTAVĚ U ŠVAMBERKŮ (1547–1572)	10
7 CHODOVÉ SVOBODNÍ (1572-1579)	17
8 CHODOVÉ POD SPRÁVOU DOMAŽLICKÝCH (1579 – 1621)	19
9 CHODOVÉ ZA LAMINGENŮ	21
9.1 Zástava a dědičné držení V. V. Lamingenem (1621 -1635)	21
9.2 Do věčného mlčení (1635- 1668)	28
9.3 Další boje Chodů za stará práva (1668- 1697)	33
10 JAN SLADKÝ KOZINA	36
10.1 Život Jana Sladkého Koziny	36
10.2 Chodské povstání a Jan Sladký Kozina	38
10.3 Potlačení vzpoury	44
10. 4 Po povstání	45
11 KOZINOVSKÁ TRADICE V BELETRII	47
12 ZÁVĚR	54

13 BIBLIOGRAFIE	59
14 RESUMÉ	61
15 PŘÍLOHY	62

1 Úvod

V době studia na střední škole jsem vypomáhala jako průvodkyně v Muzeu Jindřicha Šimona Baara v Klenčí. V dochované knihovně spisovatele bylo mnoho zajímavých děl, ke kterým jsem měla přístup a mohla si je přečíst. Návštěvníci muzea se často ptali na další zajímavá místa na Chodsku, mohla jsem jim doporučit Výhledy s pomníkem spisovatele Jindřicha Šimona Baara, Muzeum v Domažlicích, Hrádek s pomníkem Jana Sladkého Koziny a muzeum v jeho rodném Újezdě. Někdy ale chtěli podrobnější informace, a proto jsem se rozhodla, že chci vědět o Janu Sladkém Kozinovi i historii kraje co nejvíce.

Podnětnou pro mne byla účast na přednášce týkající se Lamingenovy krypty v kostele svatého Martina v Klenčí pod Čerchovem, která se konala v roce 2013. Poprvé od uložení ostatků posledního zde pohřbeného Stadionu Františka Serafa v roce 1854 byla krypta otevřena 14. listopadu 1945, a to na popud klenečského faráře Bedřicha Bohdala, který vedl farnost v Klenčí v letech 1945 – 1950. Otevření hrobky zúčastnil i spisovatel Jan Vrba a malíř František Michl. V kryptě, která byla původně vystavěna pouze pro Volfa Maxmiliána Lamingena, je pohřbeno ještě 11 příslušníků rodů Stadionů včetně dětí. Krypta byla podruhé odkryta v roce 2013, o což se zasloužili především klenečský farář Libor Buček, který zde působí od roku 2008, a Zdeněk Procházka, amatérský badatel na Chodsku. Účastníky byli mimo jiné i archeolog Muzea Chodska Petr Kausek, ředitel muzea Chodska Josef Nejdla a právní zástupce Zdeněk Novák. Bylo zjištěno, že rakve a ostatky zemřelých jsou ve stádiu značného rozkladu. Následně proběhla přednáška Zdeňka Procházkovy v místním kostele, jejíž součástí bylo promítání fotodokumentace z prozkoumávané krypty a srovnávání s dochovanými fotografiemi z jejího prvního odkrytí.

Chodsko je kraj v Čechách, kde jsem se narodila a odkud pochází celá moje rodina po ženské linii. Náš rod žije v Postřekově od 18. století. Hlubší kořeny se zatím nepodařilo dohledat, protože matriky shořely při bombardování Klenčí za druhé světové války. Postřekov je střediskem vesnic horního Chodska, starší ženy tam ještě dnes chodí v kroji. Při slavnostních příležitostech, například poutích, náboženských svátcích a

bálech se obléká do krojů i mládež. Vesnice velmi dbá na uchovávání národopisných tradic, mezi něž patří masopust, velikonoční zvyk „klepáči“ a posvícení. Národopisný soubor Postřekov, který vystupuje nejen v Čechách ale i v zahraničí, udržuje chodské písně, zvyky a tance pro budoucí generace. O zachování chodských písní se nejvíce zasloužil národní umělec Jindřich Jindřich, klenečský rodák, který chodil po vesnicích, písně sbíral a zapisoval. Vyšly ve sborníku „Chodský zpěvník“. Zajímavé je i představení postřekovského národopisného souboru „Chodská svarba“ se zpěvy, tanci a nezbednými kousky.

Jaký byl život hrdých Chodů, kteří jsou mými předky a kteří od nepaměti chránili hranice České země v podhůří Českého lesa? O jejich bojích za svobodu, práva a naději má téměř každý z nás představu danou Jiráskovými Psohlavci. Historii Chodů však netvoří pouze ta část, kterou si pro své dílo Jirásek vybral, ale sahá nejméně do 12. století.

Jméno „chod“ znamená podle Gebauera (Slovník staročeský) „výsadní sedlák, který měl po hranicích choditi a hlídati“. Chodové jsou v podvědomí národa bráni jakožto svobodný lid, ve skutečnosti tomu tak nikdy nebylo, neboť vždy byly přímými poddanými panovníka. Odkud ale pocházeli a proč měli své zvláštní postavení?

Chodové u Domažlic, se svými výsadami lišili od ostatních poddaných pro svou strážní funkci hranic. V průběhu let, po vytyčení hranic, ztrácela tato činnost svůj význam. Panovník pro nedostatek peněz často Chody zastavoval a zástavní vrchnost s Chody jednala jako s běžnými poddanými, což však bylo v rozporu s jejich privilegii a hlavně zvykovými právy. Chodové se nejvíce drželi právě zvykových práv, která však neměla žádný právní podklad. Jakým způsobem se Chodové svých práv domáhali a jakých výsledků dosáhli?

K nejnenáviděnějším pánům na Chodsku patřil rod Lamingenů. Jak se Lamingenové k chodské zástavě dostali? K chodské rebelii v čele s Janem Sladkým Kozinou došlo právě v době, kdy je měli v dědičném držení a to za posledního pána z Lamingenu – Volfa Maxmiliána. Jak se mu podařilo udělat z poddaných panovníka poddané své?

Smrtí Jana Koziny 28. listopadu 1695 vyvrcholil dlouhý odboj Chodů proti vrchnosti, který se táhl několik století. Jednalo se o urputný až tvrdohlavý boj za svobodu, který je z dnešního pohledu, vzhledem k nezdařeným pokusům během staletí, nepochopitelný. Tento vytrvalý odpor vůči vrchnosti byl v té době výjimkou, také práva a svobody Chodů byly oproti jiným poddaným výjimečné. I proto se v době národního obrození stal odboj Chodů často ztvárňovaným tématem. Jak jsou v různých dílech Chodsko a Kozina zobrazováni a co lze o povstání vedeném Janem Sladkým zjistit v odborné literatuře?

Ve své předkládané bakalářské práci se věnuji pouze Chodům domažlickým, kteří se svými výsadami vymykají ostatním Chodům, jak se souhrnně nazývali všichni královští poddaní, kteří chránili západní hranici. Práce je členěna do 12 kapitol, od vymezení hranic a zeměpisné polohy oblasti Chodů u Domažlic přes jejich původ. V následující kapitole se věnuji „Majestátům“, písemným listinám, darovaným Chodům českými panovníky za službu na hranici. Následně se zaměřuji na nejdelší zástavu, kdy byli Chodové zastaveni Švamberkům téměř na 30 let, na krátké období kdy byli Chodové svobodni a poté pod správou města Domažlic. Chodům za zástavy a v dědičném držení Lamingenů se podrobně věnuji v 9. kapitole. Život Jana Sladkého Koziny podrobně rozebírám v 10. kapitole a pokračuji Chodským povstáním. Odrazu tématu kozinovské tradice v beletrii je věnována poslední kapitola. Zájem o toto téma zaznamenáváme hlavně v době Národního obrození. Chodsko svými díly nejvíce proslavili Božena Němcová, bratři Špilarové a Alois Jirásek svým románem Psohlavci.

Při zpracování tématu své práce jsem získávala informace z odborně historické literatury, ale i z beletrie. Stěžejní pro mě byly „Dějiny Chodů u Domažlic“ Františka Roubíka, archiváře a historika. Z tohoto díla vychází téměř všichni, kteří se o historii Chodů zajímají. Roubík studiem archivních pramenů přinesl ucelenou chronologii domažlických Chodů od prvních poznatků až po rok 1848 - zrušení roboty.

Současně s Roubíkem se o zmapování dějin Chodů pokusil i Jan Vrba ve svých „Chodských rebéliích“ vydaných v roce 1928, v jeho práci je však mnoho nesrovnalostí. Můžeme pouze vyzdvihnout, že jako první zpochybnil motiv psí hlavy na chodském

praporci. Vrba ve svých „Rebeliích“ kritizuje mimo jiných i Roubíka, „*Musím se domnívati, že bud' Dr. Roubík „Chodských rebelií“ vůbec nečetl, a nebo - četl-li třeba i velmi zběžně, že tvrdí vědomou a urážlivou nepravdu.*“¹ Toto uvádím jako zajímavost.

Mnoho informací jsem čerpala z práce Eduarda Maura „Kozina a Lomikar“ z roku 1989, jež se zabývá hlavně podstatnými historickými daty a nezabíhá do podrobností jako Roubík a ve své práci zmiňuje i beletrii.

Řadu zajímavostí jsem získala i z děl regionálních badatelů, Jana Františka Hrušky, Františka Teplého a Jindřicha Šimona Baara. Dalším zdrojem informací byla práce Miloše Novotného „Říkalo se mu Kozina“, vydaná u příležitosti 320. výročí popravy Jana Sladkého Koziny v roce 2015.

2 Západní hranice Čech a zemské brány

Na jihozápadě České republiky vede státní hranice Českým lesem, který se táhne v délce 80 km od Chebské pánve na severozápadě až k Všerubské vrchovině. Český les je nyní lesnatým pásem, v minulosti byl hustým pralesem s mnoha bažinami a mokřinami. K přechodům přes les byla již v době před 10. stoletím využívána různá sedla – zemské brány, a to v dobách klidu i válek.

Pro oblast Čerchova a Haltravy byly důležité dvě zemské brány. Jednou z nich byla Domažlická brána, kudy vedla stezka z Čech přes německý Waldmünchen (Lesní Mnichov) až k Regensburgu (Řeznu). Tato brána leží téměř uprostřed Českého lesa a byla známá v době halštatské, kdy zde probíhal čilý obchodní styk mezi Čechami, Bavorskem a dalšími zeměmi. V Čechách tato stezka procházela trhovou osadou Domažlice, která už koncem 10. století byla celní stanicí. Tomu, že Řezno bylo odedávna důležitým městem pro obchodní styk mezi Bavorskem a Čechami nasvědčuje poloha bavorských mincoven z 10. a 11. století v městech Kouba, Neuburg a Nabburg, ležících na stezce. Asi proto není náhoda, že pro první Boleslavovy mince byly jako vzor použity právě řezenské denáry.² Druhá stezka z Regensburgu byla delší, ale

¹ VRBA, Jan, *Chodsko. Průvodce krajem, dějinami jeho lidu a komentář k „Chodským rebeliím“*, Praha 1928, s. 299.

² ROUBÍK, František, *Dějiny Chodů u Domažlic*, Praha 1931, s. 23.

schůdnější. Vedla přes Furth im Wald (Brod nad Lesy) a Všeruby do Domažlic.³ Byla to obchodní stezka, ale procházely tudy i válečné výpravy, nebo poselstva z Bavorska. Obě stezky pak pokračovaly do Plzně, která už v té době byla důležitým městem západních Čech. Někteří obyvatelé Domažlicka a obchodníci, kteří se chtěli vyhnout placení cla v Domažlicích, využívali pravděpodobně třetí, méně důležitou, stezku „travnou“ k přechodu do Bavorska.

Pohraniční lesy byly nepřístupné, přesto však byly hranice od nejstarších dob střeženy. Při západní hranici se nacházelo několik oblastí obydlených ochránci pohraničí nazývanými Chody. V okolí Strakonice a Horažďovic chránili Zlatou a Vintířovu stezku, směrem na sever byla sídliště domažlických, přimdeckých, tachovských a teplických Chodů.⁴ Strážná funkce byla vykonávána i jinde v Čechách, například u Náchoda nebo u Trstenické stezky u Litomyšle.

3 Původ Chodů

O původu Chodů a osidlování Chodska nejsou písemné zprávy, proto existuje několik názorů na to, odkud pocházejí.

1. Chodové jsou zajatí Poláci, které na Domažlicko přivezl kníže Břetislav. Tuto nejstarší domněnku zmiňuje již Hippolyt Randa,⁵ který tvrdí, že o přesídlení požádali Břetislava poražení obyvatelé města Gdecu. Je však nelogické, aby vítěz nechal válečnými zajatci střežit důležitou hranici s dalším potencionálním nepřítelem, a proto je tato hypotéza považována za nepravděpodobnou.⁶
2. Chody přivezl z jižního Slovenska 1271 Přemysl II. Tato hypotéza Dr. Vančury byla zamítnuta jako nepravděpodobná kvůli absenci jakýchkoli záznamů, které by tuto kolonizaci potvrzovaly.⁷
3. Chodové jsou kmen českého původu usazený již před koncem 10. století ve vsích kolem trhové osady a celnice, a pozdějšího královského hradu,

³ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 22.

⁴ Tamtéž, s. 21.

⁵ RANDA, Hippolyt, *Chodové a jejich osudy*, Domažlice 1887, s. 9.

⁶ Tamtéž, s. 9.

Domažlice.⁸ Tato hypotéza se podle dosavadního stavu znalostí považuje za nejpravděpodobnější.

Chodové, kteří odedávna střežili obchodní stezky, žili ve vsích náležejících ke královskému hradu Domažlice. Postupným osidlováním vzniklo 12 takových osad, ale počátkem 14. století jich je již jen 11. U stezky přes Furth im Wald jsou to vesnice Stráž, Tlumačov, Mrákov, Kyčov, Lhota, Pocinovice. Druhou stezku přes Waldmünchen střežili Chodové z Klenčí, Chodova, Újezdu, Draženova a Postřekova.⁹ Osada Horosedla, ležící stranou od ostatních chodských vsí, byla již od 16. století pustá.

Kromě chodských vesnic vznikly v pohraničí později další vesnice tzv. „na království“ – tj. v královském lese. Vesnice založili Domažličtí, a to převážně v době, kdy se stali správci nad Chody. Jednalo se o vsi Hadrava, Chudenín, Svatá Kateřina, Nemanice, Fuxberg, Velká Pláně, Myslívo, Loužnice, Korytany a Ves u rybníka pod Korytany. Osídlenci byli Němci pravděpodobně z Bavorska. O tyto vesnice Domažlice přišly po konfiskaci v roce 1621.¹⁰

4 Život Chodů a ochrana hranic

Obyvatelé Chodska postupně mýtili a vysoušeli les na políčka a louky. Vzhledem k tomu, že k mýcení docházelo z obou stran zemské hranice, které nebyly v minulosti vytýčeny, docházelo často ke sporům mezi Čechy a Němci. Tato nejistota trvala ještě v 16. století.

Vedle povinnosti střežit hranici se museli lidé starat i o svůj majetek. Původně žili v dřevěných „boudách“, ale postupem času si stavěli chalupy z kamene a klád. Skoro vždy byla u domu skrýš (šachta), nebo tajná chodba, kam se mohly schovat ženy a děti, pokud hrozilo nebezpečí. V neklidných časech ukrývali dobytek, a to v takzvaných mařtalích (místa v lesích, kam ve válečných dobách ukrývali dobytek),¹¹ místech

⁷ BOZDĚCH, Jan, *Baarovo Klenčí. Historie Klenčí, Chodů a Baarovo museum*, Červený Kostelec bez uvedení data, s. 12.

⁸ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 25.

⁹ Tamtéž, s. 23.

¹⁰ Tamtéž, s. 21.

¹¹ JINDŘICH, Jindřich, *Chodský slovník*, Plzeň 2007, s. 168.

hluboko v lesích, kam vedly cesty přes bažiny po hatích (půtesky, půválky propletené chvojí nebo proutím, základní stavivo cest přes bahna, močály a podobně).¹²

Díky tomu, že Chodové na hranici vykonávali strážní službu, směli porážet dřevo na palivo a stavby, pálit kolomaz, do roku 1520 vařit pivo. Mohli se bez povolení vrchnosti ženit, provozovat řemesla, jezdit nebo chodit na trhy kam chtěli a byli zbaveni povinností roboty. Je doloženo také chování včel v brtích (dutý strom s lesními včelami).¹³

Chodové měli svůj znak i pečeť a mohli svolávat selské hromady. Za toto právo museli platit králi 20 hřiven těžkých denárů a královské komoře 4 hřivny berně.

I přes všechny tyto svobody byli Chodové poddanými. Jejich vrchností byl sám panovník, jemuž patřili i strážní hrady – Domažlice, Přimda, Tachov. Pokud král potřeboval peníze, byly hrady i s přílehlými vesnicemi zastaveny. Například počátkem 14. století byly Domažlice zastaveny Vilému Zajíci z Valdeka, brzy na to Janu Jindřichovi, rýnskému falkrabímu, zeti Jana Lucemburského.¹⁴

5 Majestáty

Chodové měli v 12. – 15. století pro panovníky značný vojenský význam, a proto od nich získávali různé výsady. Tím se lišili od ostatních poddaných. Za svoji strážnou funkci získali domažličtí Chodové od panovníků během 300 let celkem 24 privilegií, tak zvaných Majestátů. Tachovští a přimdečtí Chodové nikdy tolik svobod nezískali.

Majestátem se rozumí listiny na pergamentu opatřené panovníkovou pečetí. Chodové získali tyto majestáty:

- 16. března 1325 – Jan Lucemburský jmenuje 12 vesnic, kterým dává právo soudní, jako má město Domažlice a další výsady.

¹² Tamtéž, s. 78.

¹³ Tamtéž, s. 32.

¹⁴ TEPLÝ, František, HRUŠKA, Jan František, BAAR, Jindřich Šimon, *Chodská čítanka*, Vyškov 1927, s. 40.

- 18. dubna 1332 – Jindřich vévoda Bavorský potvrzuje Janovu donaci ku právu zákupnému – byl zástavním pánem.
- říjen 1332 – Karel IV. uvedl, že se Chodům nemá ukládat více než 24 hřivny Královské berně.
- 27. prosince 1360 – Karel IV. potvrzuje privilegium z roku 1325 – je v něm vložena Janova listina z roku 1325.
- 24. srpna 1388 – Václav IV. zastavuje Chody Oldřichovi z Miřkova za 50 kop pražských.
- 12. června 1396 – Václav IV. potvrzuje předešlá dání.
- 14. července 1396 - Václav IV. potvrzuje tyto výsady ze 4. října 1332.
- 2. května 1404 – Václav IV. poroučí Borši z Ryžmberka – purkrabímu v Domažlicích, aby Chody neutiskoval.
- 11. května 1404 – Václav IV. nařizuje všem obyvatelům v Čechách, aby Chodům neubližovali.
- 3. ledna 1421 – Zikmund dává Jaroslavovi z Blahotic chodské rychtářství.
- květen 1454 – Ladislav potvrzuje předešlé královské výsady.
- 28. června 1454 – Ladislav dává rychtu Buškovi z Vlkanova, který ji koupil od Blahotického.
- 31. prosince 1458 – Jiří potvrzuje předešlá privilegia a též nákup Chodů své vlastní rychty.
- 3. června 1465 – Jiří zakazuje všem, zejména Plzni a Stříbru, aby Chodům ubližovali.
- 15. ledna 1478- Vladislav Chodům potvrzuje a jistí staré výsady.
- 28. září 1498 – Vladislav potvrzuje nákup rychty chodovskou obcí.
- 14. března 1523 - Ludvík Jagelonský osvobozuje Chody od cel a mýta „nikdyž sú od starodávna je neplatily“.
- 16. března 1549 – Ferdinand předešlá privilegia tvrdí.
- 14. dubna 1567 – Maxmilián předešlá privilegia tvrdí.
- 20. července 1570 – Maxmilián II. povoluje Chodům, aby se mohli od Švamberka vyplatiti, císaři dar 4000 tolarů podati a za to slibuje, že už nikdy víc nebudou zastavováni.

- 25. září 1578 – Rudolf II. potvrzuje předešlé výsady.
- 25. března 1584 – Rudolf II. tvrdí list císaře Maxmiliána II. z 20. července 1570 a dovoluje jim, aby směli mít zření purkmistru a radě města Domažlice.
- 12. března 1612 – Matyáš reskriptem potvrdil předešlá privilegia.
- 18. června 1612 – Matyáš vydal řádně vyhotovené privilegium, v němž stvrdil Chodům privilegia, daná jim od českých králů pouze s dodatkem, že to nemá být na újmu práv, jež mají Domažličtí na správu chodovských vesnic podle Rudolfova zástavního listu.¹⁵

Žádný z Majestátů se nezachoval v originále, známe je jen z různých opisů. Většina privilegií byla zničena v kanceláři místodržicích a poslední dvě se koncem 17. století ztratila.¹⁶

Písemně zaručených práv nebylo mnoho, jednalo se například o zákaz usazování šlechty na chodských gruntech, osvobození od placení mýt a cel, právo výsadního chodského soudu v Domažlicích, platba roční královské berně jen ve výši 24 hřiven stříbra.¹⁷ Ale Chodové uplatňovali i právo zvykové, například lovit zvěř, stavět rybníky, nechávat děti vyučit řemeslu, nerobotovat.

Panovníci obvykle potvrzovali privilegia vydaná svými předchůdci a případně poskytli privilegia nová. Například privilegium od Ludvíka Jagelonského z roku 1523 Chodům opět potvrdilo stará privilegia a navíc zaručilo osvobození od placení cla a mýta v zemi: *„Král Jan jim dává pro příště právo užívati u soudů všeho toho práva, jemuž se těší královské město Domažlice, povoluje se jim výslovně, aby Chodové, kteří pro vzdálenost od města a pro své práce nebudou moci častěji docházeti k soudu do Domažlic, směli k němu přicházeti jen ve čtyřech týdnech (infra quatuor septimanas tantum). Purkrabím a soudcům v Domažlicích nařizovalo privilegium, aby Chody při tomto právu zachovávali.“*¹⁸

¹⁵ Tamtéž, s. 84-86.

¹⁶ KOUTNÁ, Jana, *Historie domažlických Chodů*, Domažlice 2000, s. 6.

¹⁷ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 54.

¹⁸ Tamtéž, s. 30.

Privilegium krále Jana Chodům mnoho práv nezaručovalo, ale bylo základem jejich právní ochrany u soudů.

Také na králi Ferdinandovi dosáhli Chodové 16. března 1549 potvrzení všech svých dosavadních privilegií. Zdá se, že Ferdinand nechtěl Chodům ponechat cenné právo osvobození od cel a mýt v království. Výslovně však nebylo tehdy toto privilegium zrušeno a potvrzením privilegia krále Ludvíka ze 14. března 1523 bylo Chodům vlastně mlčky potvrzeno toto jejich významné právo.¹⁹

Jakmile však došlo v 16. století k profesionalizaci vojska, ztratili Chodové svůj vojenský význam. Vývoj společnosti od feudálního velkostatku k režijnímu podnikání vedl k tomu, že se chodské výsady staly anachronismem. I hranice země již byly vymezeny v písemných smlouvách, takže ani původní funkce Chodů, obnova značek na hranicích a ochrana mezníků, nebyla dále nutná a panovník již službu Chodů nepotřeboval.

6 Chodové v zástavě u Švamberků (1547–1572)

Peníze, které plynuly do královské pokladny z majetků patřících koruně (z lesů, vesnic, cel a podobně) většinou nestačily na výdaje, proto byl královský majetek často zastavován. Už počátkem 14. století za vlády Jana Lucemburského a získání prvního privilegia 16. března 1325 bylo Domažlické purkrabství zastaveno, byť jen na krátkou dobu, protože panovník strážní funkci Chodů potřeboval.²⁰ V dalších stoletích byli Chodové zastavování neustále až na krátké období chodské samostatnosti, a tento stav trval až do dědičného držení Lammingeny.

Chodové byli zastavováni, pokud král nebo císař potřeboval hotové peníze, například koncem 15. století prodal Lev z Rožmitálu Chodskou zástavu Zdeňkovi ze Štenberka, který však brzy po získání zástavy zemřel. Jeho synové Jaroslav a Zdeslav ze Štenberka ji prodali Kateřině z Pecky, vdově po Protivovi z Rožmitálu, a ta ji v testamentu odkázala roku 1482 své dceři Markétě, která se provdala za Jindřicha ze Švamberka.²¹

¹⁹ Tamtéž, s. 52.

²⁰ Tamtéž, s. 31.

²¹ Tamtéž, s. 42.

Markéta před svou smrtí postoupila Chodskou zástavu svému manželovi. Švamberkové se tímto stali zástavními pány nad Chody až do svého výkupu 1572. Po smrti Jana ze Švamberka se dědicové majetků a Chodské zástavy Petr, Bartoloměj a Jan Erazim o tento majetek rozdělili. Jan Erazim získal Bor, Petr Domažlickou zástavu a co získal Bartoloměj, není uvedeno.²²

Důvodem, proč měla šlechta o zástavu nad chodskými vesnicemi zájem, byly důchody z chodských vsí. Důchody se dělily na platy stálé peněžité, platy stálé nepeněžité a platy běžné. Platy stálé peněžité i nepeněžité se vypočítávaly podle počtu „osedlých“ (to znamená sedláků, nikoli chalupníků) v jednotlivých vesnicích. Mezi platy běžné patřilo mýto z jednotlivých silnic, nájem z luk, nebo poplatky z krčem. V roce 1535 činily platby v Postřekově s 45 osedlými:

1. platy stálé peněžité: úrok o sv. Jiří a sv. Havlu 8 kop 10 grošů 4 denáry, o sv. Martině berně 6 kop 48 grošů. Dřevné vánoční, velikonoční a letniční: 2 kopy 3 groše
2. platy stálé nepeněžité: 84 slepic, 420 ks vajec, 84 sýrů letničních, oves osepní o sv. Jiří 7 o sv. Martině 14 kbelců
3. platy běžné:
 - Mýto z brodské a mnichovské silnice - 64 kop 15 grošů 3 denáry
 - Mýto z Klenečské silnice - 13 kop 20 grošů
 - Mýto z Herštejnské (Hlubocké) a Sezemínské silnice - 12 kop 17 grošů 5 denárů
 - Mýto z Mutěňínské silnice 1 kopa

Celkem ze silničního mýta 90 kop 52 grošů 8 denárů

- Nájem z Luk: 7 kop 37 grošů
- Krčemnė: 1 kopa 15 grošů
- Mýto z lesů: 15 kop 15 grošů

²² Tamtéž, s. 47.

- Plat obecní: 6 kop 40 grošů 2 denáry²³

(Vše je uvedeno v kopách míšeňských.)

Zlom ve způsobu života Chodů nastal v době, kdy se jejich zástavním pánem stal Petr ze Švamberka. Protože sídlil na Ronšperce (Poběžovice), ustanovil správcem zástavy domažlického měšťana Ondřeje Kvasničku. Po celou dobu trvání této zástavy docházelo k neshodám mezi Chody a Petrem ze Švamberka, který jim odpíral jejich práva, ačkoli 13. března 1549 získali od krále Ferdinanda potvrzení všech privilegií. Chodové trvali i na svých zvykových právech (například právo na chytání zvěře do tenat, právo brát pivo odkud chtěli, právo prodávat obilí komu chtěli, právo dávat děti na řemesla a jiné), a proto i přes královské rozkazy odmítali poslušnost. Obě strany si neustále stěžovaly u komorního soudu. Chodové opětovně žalovali u komorního soudu Švamberka kvůli utiskování a omezování svých zvykových práv, a Petr ze Švamberka si stěžoval na neposlušnost Chodů. I přes písemné nabádání císaře Ferdinanda I. k poslušnosti vůči své vrchnosti pokračovali Chodové v odboji a stížnostech.

Při stavovském povstání proti císaři Ferdinandovi 1547 se Chodové přidali ke stavům, protože se snažili zbavit se Švamberků, kteří byli věrní císařovi. Povstání bylo potlačeno, na což doplatili i Chodové - Švamberkové je udali za pomoc stavům a Chodům byla uložena pokuta 1000 kop míšeňských.²⁴ Chodové se snažili u krále Ferdinanda o prominutí tak vysoké pokuty. Počátkem roku 1548 byli do Domažlic vysláni královští komisaři, kteří komoře potvrdili, že Chodové jsou opravdu chudí, 500 kop míšeňských jim bylo odpuštěno a druhou polovinu pokuty splatili z půjčky, o níž není známo, odkud pocházela.²⁵

Roku 1558, kdy Chodové prohráli další ze soudních sporů, si stěžovali na svou zástavní vrchnost u císaře Ferdinanda, který je odkázal do Prahy k arciknížeti Ferdinandovi (míněn Ferdinand II. Tyrolský – syn Ferdinanda I. a Anny Jagelonské). Chodové za ním tedy poslali se žádostí o ochranu před Švamberkem vyslance Halamu a Peltu, ti se však

²³ Tamtéž, s. 610.

²⁴ KOUTNÁ, s. 7.

²⁵ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 51.

vrátili s nepořízenou domů.²⁶ Chodové chtěli mít alespoň v držení svá privilegia, o nichž se domnívali, že jsou v té době na Domažlickém hradě, a proto se jej pokusili dobýt. Originály privilegií byly uloženy v královské kanceláři na Pražském hradě. Následně sice byly na žádost Chodů vráceny, ale zapečetěné a na domažlickou radnici, kde měly zůstat s tím, že Chodům nemají být vydána a pokud ano, tak jen vidimusy. (tj. ověřené opisy)

Stížnost zasláná Chody císaři roku 1560 opět neměla účinek, ve který žalující strana doufala. Císař dokonce dal Petrovi ze Švamberka právo potrestat své neposlušné poddané na hrdle a Chodům opět nařídil poslouchat svou zástavní vrchnost.

Když v roce 1561 podal Petr ze Švamberka ke královské komoře na své poddané další ze svých stížností, v níž žádal přísné potrestání odbojných poddaných, obrátili se Chodové ještě před projednáním této stížnosti ke komoře se zcela novou a převratnou strategií, s otázkou, jestli by byla ochotná jednat s nimi o jejich vlastním vykoupení se ze zástavy.²⁷ Negramotní a práva neznalí Chodové v této věci požádali o pomoc německy mluvícího písaře Ondřeje Weiblingera z Tlumačova. Po získání kladného stanoviska komory podali chodští vyslanci V. Halama ze Lhoty, Hanus Pabsman z Klenčí a německý písař Ondřej Weiblinger z Tlumačova v únoru 1562 císaři Ferdinandovi I. písemnou nabídku výkupu 11 chodských vsí ze Švamberské zástavy a zároveň jej požádali o vydání svých privilegií, pečeti a korouhve toho času uložených v Domažlicích a o stanovení zástavní částky.²⁸

25. ledna 1565 byl Petr ze Švamberka pozván před komorní soud, kde měl předložit všechny listiny týkající se Chodské zástavy, protože se už jednalo o vyplacení zástavy. Ještě před tím 7. ledna 1565 si chodští vyslanci Václav Halama ze Lhoty, Matouš Marytovec z Mrdákova, Martin Mašina z Újezda a Jan Jehlík z Klenče si od české komory převzali 15 chodských privilegií a ostatní zabavené odznaky moci. Domnívali se, že po jejich navrácení se jim bude lépe vyjednávat o půjčce na výkup.²⁹

²⁶ Tamtéž, s. 57.

²⁷ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, Praha 1937, s. 17.

²⁸ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 60.

²⁹ Tamtéž, s. 77.

Česká komora císaři doporučila schválit výkup, protože nabízenou cenu považovala za velmi výhodnou. Chodské vsi byly Švamberkům zastaveny za vysokou částku 4500 uherských zlatých a Chodové byli ochotni se vykoupit za 11000 tolarů³⁰ (viz příloha 1). Tato částka výrazně převyšovala jejich možnosti. Pomoc s půjčkou jim přislíbil vyjednat kupec Hans Tyroll u svého domovského města Augšpurku.

26. listopadu 1568 vyjednali Matouš Buršík z Postřekova a Ondřej Weiblinger z Tlumačova jménem Chodů dodávku másla augšpurské městské radě. Ve smlouvě, kterou Chodové uzavřeli s Augšpurskými, se zavázali že „*každoročně ke dni sv. Michala dodají 30 tisíc žejdlíků dobrého českého másla, žejdlík po 13 malých českých penězích, jichž se počítalo 6 na jeden krejcar německých peněz.*“³¹ Tato dodávka měla vždy být soustředěna v Klenčí a odtud odvezena zástupci Augšpurku do Bavor. Tato transakce měla trvat tak dlouho, dokud nebude splaceno celých 11 000 tolarů.³²

Až do srpna 1570 nezaplatili Chodové nic. Teprve když potřebovali částku 4000 tolarů jako dar císaři (viz str. 16), odjel Weiblinger do Augšpurku s návrhem, že 30 000 žejdlíků másla dodají ke sv. Michalu roku 1570 a k tomu 20 000 žejdlíků s dodáním do Klenčí a Klatov ovšem s podmínkou zapůjčení oněch 4000 tolarů.³³

Měšťané z Augšpurku se zdráhali peníze vydat, pokud nedostanou všech 50 000 žejdlíků másla, měli totiž špatnou zkušenost s platební morálkou Chodů. Za Chody se u Augšpurských písemně zaručil zemský fojt Horního a Dolního Švábska Jíří Ilsung.

Švamberkové se své zástavy nechtěli vzdát a bránili všem jednáním mezi císařem a Chody. Za dobu než došlo k výkupu, proběhlo mnoho soudních projednání, ať už si Chodové stěžovali na Švamberky nebo naopak. Švamberkům nahrával fakt, že v té době byly hranice již přesně vyměřeny a vymezeny písemnými smlouvami a již nebylo nutné, aby Chodové nadále obnovovali hraniční značky a tvořili záseky. Ale zisk, který by královská komora získala, byl velmi lákavý a císař peníze potřeboval. Proto v přestávce mezi jednáními komory s Chody původní částku 4500 zlatých Švamberkové

³⁰ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 17.

³¹ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 111.

³² KOUTNÁ, s. 10.

³³ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 111.

zdvojnásobili. Chodové v té době nabízeli stále jen 11 000 tolarů a navíc žádali prominutí ročního úroku, aby mohli splácet dluh, pokud by k výkupu došlo, protože by si museli vypůjčit.³⁴

Současně s jednáním Chodů o svém výkupu probíhalo i soudní jednání týkající se Švamberkovy stížnosti z roku 1561. Švamberk se pokoušel výkup zhatit, a na jeho pokyn dokázal správce Kvasnička vyvolat u části chodských vsí takové obavy, že v dubnu 1562 vyslaly do Prahy další poselstvo s pokynem výkup zastavit.³⁵ Toto poselství bylo sepsáno tak neobratně, že nebylo komorou pochopeno. Další jednání zastavil mor, který v Praze propukl.

Na podzim 1562 povolil císař výkup. Petr ze Švamberka využil již osvědčeného postupu a vyslal Kvasničku poštvat chodské vsi proti sobě. V Praze se v lednu 1564 opět sešla dvě poselstva s opačnými pokyny.³⁶ Situaci měli vyjasnit komisaři vyslaní císařem - jejich hlavním úkolem bylo zjistit, zda se Chodové chtějí či nechtějí vykoupit ze zástavy, a jak na výkup získají peníze. Po vyjasnění podmínek výkupu a vyvrácení Kvasničkových desinformací Chodové jednoznačně potvrdili svůj úmysl se vykoupit.

I nadále jednání o výkupu komplikoval Petr ze Švamberka, který získal na podporu své věci petici podepsanou 56 českými pány. Jeho příbuzný Jáchym ze Švamberka, komorní rada české komory, pravděpodobně ovlivnil Chodům přiděleného prokurátora, takže ten svým mandantům sdělil, že má od pánů zakázáno je zastupovat.³⁷ Žádná z těchto popsanych, ale i dalších obstrukcí výkup nezhatila a císař Ferdinand I. trval na tom, aby se okamžitě začalo jednat o provedení výkupu. Vlivný rod Švamberků i přes císařovy opětovné urgencye jednání oddaloval. Netrpěliví Chodové přesvědčeni, že k výkupu musí dojít každým dnem, přestali roku 1567 Švamberkovi platit berni a roční platy a přes výzvy místodržících a později i císaře, neplatili až do výkupu.

Plnou moc k vyjednávání s českou komorou, dostali počátkem srpna 1565 Ondřej Weiblinger a Jiří Martinovic z Pocínovic, Matouš Marytovec z Mrákova, Václav

³⁴ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 22-23.

³⁵ KOUTNÁ, s. 10.

³⁶ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 20.

³⁷ KOUTNÁ, s. 11.

Halama ze Lhoty a Jan Jehlík z Klenčí. S dokumenty a plnou mocí opatřenou chodskou pečeti odjeli do Prahy.³⁸

Teprve v polovině roku 1570 rozhodl císař Maxmilián II. o vlastním provedení chodského výkupu. Petr ze Švamberka měl do šesti týdnů dát Chodskou zástavu k dispozici královské komoře a císař Švamberkovi slíbil, že mu Chodové zaplatí dlužnou částku. Císařův rozkaz Švamberkové nesplnili a zástavu nevydali. Mezi tím Chodové poslali císaři dar 4 tisíce tolarů.³⁹ Ten písemně potvrdil, že dar přijímá a dává svolení k výkupu Chodů. Také se písemně zaručil, že Chodové již nikdy nebudou dáváni do zástavy.

Bylo třeba dalších jednání mezi císařem a Švamberky a císařem a Chody, než byly dořešeny rozpory, proto do Vídně odjeli Václav Halama a Ondřej Weiblinger a vrátili se s kladným vyjádřením pro českou komoru o výkupu. Petr ze Švamberka se domáhal zaplacení dlužných dávek, jež Chodové 5 let zadržovali a které za tu dobu narostly na 1903 kopy a 24 krejcarů.⁴⁰ Chodové předpokládali, že již nikdy nebudou zastaveni a že se jejich život vrátí do časů, kdy střežili hranici a komoře platili pouze 24 hřiven stříbra jako roční berni. Také odmítali zaplatit dluh Švamberkovi, císař nesouhlasil se strážní službou a po rozboru české komory z roku 1571 ani s částkou 24 hřiven, protože komora odhalila, že Chodové platí zástavní vrchnosti již 100 let vyšší poplatek, a to 700 kop míšeňských ročně (viz příloha 1).

Konečná dohoda zněla, že císař zaplatí za Chody jejich dluh vůči Švamberkovi a Chodové tento dluh císaři do 2 let vrátí. Sami Chodové měli zaplatit Švamberkům jen malou částku, a to 251 kop 24 grošů míšeňských.⁴¹ Chodové budou platit císaři stejné dávky, jako měli platit Švamberkům, ale až po uplynutí 6 let od výkupu. Během uvedených 6 let použijí Chodové ušetřené roční platy na splácení svých dluhů a budou o tom každoročně skládat účty.

³⁸ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 80.

³⁹ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 23.

⁴⁰ KOUTNÁ, s. 14.

⁴¹ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 109.

Chodové při jednáních o výkupu jednali raději s císařem, než s královskou komorou. Komora několikrát vyzvala Chody, aby vyslali své zástupce s penězi do Prahy. Ti v Praze čekali s penězi na výsledek jednání svých vyslanců u císaře ve Vídni.

7 Chodové svobodní (1572-1579)

Komorní soud o výkupu rozhodl v září 1570. Po dlouhých 10 letech a mnoha vyjednáváním se konečně Chodové dočkali a 3. března 1572 chodští plnomocníci vyplatili 7000 tolarů do rukou královského prokurátora jako zástupce krále (to znamená 11 000 tolarů – 4000 tolarů daných jako dar). Komorní soud předal Janu Erazimovi ze Švamberka, který zastupoval svého nemocného bratra Petra, 6750 kop míšenských, což odpovídalo 4500 uherským zlatým, za které byla původní Švamberská zástava pořízena.⁴²

Po návratu Halamy a Weiblingera v únoru 1572 odjeli zástupci skoro všech chodských vsí do Prahy ke konečnému jednání o všech podmínkách pro výkup. Byli to většinou konšelé nebo sedláci: Matouš Janeček z Postřekova, Jakub Havran z Mrákova, Tomáš Halířek z Draženova, Matěj Střezek z Klíčova, Jan Šešelík za Stráže, Martin Kuneš z Klenčí, Martin Mašina z Újezda, Jakub Beroušek z Chodova, Jakub Šváb ze Lhoty a Jirka Martinovic z Pocínovic.⁴³

Po výkupu ze Švamberské zástavy potřeboval císař zjistit stav svých majetků na Chodsku, a proto nařídil české komoře, aby vyslala komisi, která ověří úroveň hospodaření na vesnicích a v královských lesích a navrhne opatření ke zvýšení výnosu z majetku a také míru povinností Chodů. Komise byla vyslána po 7 letech, v roce 1579, zjistila, že hospodaření je velmi zaostalé a pro zlepšení výnosů je potřeba investic ve výši 2000 kop.⁴⁴

Chodové nebyli příliš vzdělaní ve znalostech práva a velmi málo se starali o plnění svých povinností, které jim ve spojitosti s výkupem vznikly vůči své nové vrchnosti - císaři, i vůči svým věřitelům z Augšpurku, čímž si do budoucna velmi uškodili.

⁴² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 108- 109.

⁴³ Tamtéž, 109.

⁴⁴ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 27.

Šestiletý "fryštuňk", kdy byly Chodům prominuty roční platy, uplynul, aniž by Chodové splatili svůj dluh vůči císaři. Zemský fojt ve Švábsku Jiří Ilsung, jenž se za Chody zaručil Augšpurským, se marně domáhal splátek dluhu, které na něm Augšpurští vymáhali. Ilsung zaslal roku 1572 císaři stížnost na Chody kvůli dluhu, ten však nereagoval. Sám císař se musel domáhat toho, aby mu Chodové vrátili částku, kterou za ně zaplatil Švamberkům. Ani komoře Chodové neskládali každý rok účty z nezaplacených ročních dávek.

Chodové neplnili dohodnuté povinnosti, velmi přecenili své finanční možnosti a komoru ani císaře nepřesvědčili o tom, že jsou schopni sami spravovat své území. Však také byla selská samospráva v poměrech 16. století raritou.

O Chodskou zástavu, hlavně o bohatství pohraničních lesů, už dlouho usilovaly Domažlice, které využily příležitosti. Na návrh Domažlických a ve snaze dostat se k dlužným penězům jmenovala komora 1. července 1578 prozatímní výběrčí cel a důchodů z chodských vesnic, a to domažlického rychtáře Václava Truhličku z Aventina a sousedy Havla Lounského a Svatomíra Táborského.⁴⁵ Hned po jmenování prozatímních královských výběrčích poslala rada města Domažlic císaři žádost o svěření majetku, který náležel k úřadu Chodského hradu, do správy. Mezi důvody, které ve své žádosti uváděly Domažlice na podporu této myšlenky, bylo například to, že Chodové mají v Domažlicích svůj soud, že od panovníků měli Chodové stejná práva jako město Domažlice, že chodské vesnice jsou rozloženy kolem Domažlic a podobně, svoji žádost podpořili Domažličtí nabídkou půjčky 20 000 zlatých.⁴⁶

22. prosince 1579 reskriptem zbavil císař chodské vesnice svobody a Domažlické ustanovil královskými úředníky a správci nad Chody.⁴⁷ Chodové se ze své svobody se radovali jen 9 let.

⁴⁵ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 122.

⁴⁶ KOUTNÁ, s. 16.

⁴⁷ Tamtéž.

8 Chodové pod správou Domažlických (1579 – 1621)

Ve skutečnosti bylo správcovství nad Chody skrytou zástavou, protože pokud by dal císař Chody do zástavy, mohl by se proti tomu odvolat Švamberk, který měl předkupní právo v případě nové zástavy,⁴⁸ a také proto, že císař Maxmilián dal Chodům písemné ujištění, že budou na věčné časy ponecháni ve správě české komory, jako její královští poddaní.

Chodové byli ve správě Domažlických (jako pojmenování obyvatele místa nazývaného vlastním jménem) za roční nájem 1200 zlatých s půlroční výpovědí, čímž si císař pojistil možnost dát Chody, v případě potřeby hotových peněz, někomu jinému za výhodnějších podmínek.

V letech 1579 – 1584 Chodové se svými správci vcelku vycházeli, ti příliš neomezovali jejich práva a ponechávali jim určitou volnost. V roce 1584 sami Chodové prosili u císaře, aby je nezastavoval nikomu jinému než městu Domažlice.⁴⁹ Ve stejný čas přišli k císaři i Domažličtí s prosbou o prodloužení výpovědní lhůty, protože ta původní nepřispívala k větším možnostem investic. Žádali, aby jejich správcovství nad Chody trvalo více let, a nabídli císaři další půjčku. Nová půjčka činila 19 000 tolarů „plus minulá zástavní suma“. Dohromady to tedy bylo 37 142 kopy 51 grošů 3 peníze míšeňské a nebo 43 333 zlatých a 20 krejcarů za zástavu.⁵⁰

Císař žádosti Domažlických v březnu 1584 vyhověl „a jmenoval je svými úředníky a správci nad Chody a nad všemi důchody z nich plynoucích na dobu 60 let od roku 1585 – 1645.“⁵¹

Vztahy mezi Domažlickými a Chody se postupem času vyostřily. Nová vrchnost se snažila mít ze zástavy co největší užitek. Dokonce Domažličtí žádali Chody, aby jeden den v týdnu dobrovolně robotovali. Chodové se odvolávali na svá psaná práva, ale i na zvyková, která ale Domažličtí nechtěli respektovat. Jako dříve za Švamberské tak, nyní

⁴⁸ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 95.

⁴⁹ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 28.

⁵⁰ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 169.

⁵¹ Tamtéž, s. 168.

za Domažlické zástavy docházelo ke sporům a stížnostem. Byla vysílána poselství do Prahy ke královské komoře, ale i k císaři do Vídně a to od obou aktérů sporu. Většinu sporů ale Chodové prohrávali, tvrdošijně se drželi svých starých zvykových práv a byli pevně přesvědčeni o jejich platnosti. Formálnímu právu nerozuměli a právní stanovisko úřadů v nich vyvolávalo nedůvěru v nestrannost soudů a královské komory, ale také nenávisť vůči Domažlickým.⁵²

Po smrti císaře Rudolfa II. 20. ledna 1612 nastoupil na trůn jeho bratr Matyáš. K němu Chodové rychle vypravili své plnomocníky s německy psanou žádostí o potvrzení svých privilegií. I přes obrovský odpor Domažlických a jejich stížnosti komoře na Chody, kteří vypravili své posly, aniž uvědomili své zástavní pány, potvrdil král Matyáš 12. března 1612 reskriptem a 18. července 1612 ve Frankfurtu nad Mohanem řádně vyhotovené privilegium a v něm potvrdil Chodům všechna privilegia, která získali od dosavadních českých králů.⁵³ Tato privilegia měla být uložena na Chodském hradě, což Chodové odmítli a dokonce vyhrožovali napadením Domažlic. Situaci uklidnila komora kompromisem, který spočíval v tom, že privilegia sice budou zamčená na hradě, ale klíče od místnosti budou mít pouze Chodové.

Další spor mezi Chody a Domažlickými o to, zda jsou Chodové povinni dopravovat jedenkrát týdně na trh dobytek, skončil zatčením 12 chodských konšelů a 300 sedláků, kteří se museli vykoupit za 200 kop míšeňských.⁵⁴

V době stavovského povstání v roce 1618 se Domažlice přidaly na stranu protestantů a postavily vlastní vojsko. Chodové, ačkoli byli evangelického vyznání, se odmítli účastnit povstání po boku Domažlických a raději se přidávali k vojsku císaře.

Povstání bylo potlačeno. Ferdinand II. nechal vyhlásit generální pardon- všichni, kdo se do povstání zapojili a přiznají se, budou omilostněni, ale jejich majetek připadne státu. Domažlicím byly odebrány chodské vesnice, ale Chodové z účasti na straně vítězů žádný užitek neměli.

⁵² ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 31.

⁵³ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 200.

⁵⁴ KOUTNÁ, s. 18.

9 Chodové za Lamingenů

9.1 Zástava a dědičné držení V. V. Lamingenem (1621 -1635)

Vítězství v bitvě na Bílé hoře využil Ferdinand II. k upevnění habsburské moci, k tvrdému prosazení katolictví jako jediného náboženství a k omezení moci českých stavů. V době pobělohorské se v Českém království nejvíce dařilo šlechtě cizího původu, která při té „ohavné rebelii“ (stavovském povstání) zůstala věrná císaři Ferdinandu II. nebo přišla do země až po porážce stavovského povstání.

Jedním z vojevůdců na vítězné straně byl také Volf Vilém z Lamingenu, který působil i jako přísedící u mimořádného soudu nad 27 českými předáky, popravenými 21. června 1621 na Staroměstském náměstí. Předsedou tohoto mimořádného soudu byl Karel kníže z Lichtenštejna, který se později stal v Čechách místodržícím. Volf Vilém obratně využil svůj vliv, dobu i přízeň císaře k rozšíření svého majetku. Za svou věrnost císaři v boji proti stavům byl jmenován císařským radou a 15. února 1623 byl povýšen do stavu panského Svaté říše římské s polepšením rodinného erbu,⁵⁵ který pak vypadal takto: „*V erbu nosili na červeném štítu tři zlaté pahorky a na nich vyrůstal stříbrný šraňk*“⁵⁶ (šraňk = symbol jakéhosi zatarasení cest). A právě dobré styky s knížetem z Lichtenštejna dopomohly Lamingenovi k získání 11 chodských vesnic, o něž už dlouho usiloval, a o které Domažličtí přišli kvůli své účasti na „rebelii“, protože stáli na straně Fridricha.

Historie rodu Lamingenů není úplně zmapována. František Roubík v dějinách Chodů u Domažlic uvádí, že rodina Lamingenů z Albenreutu se přistěhovala z Bavorska do Čech asi v 15. století, v jejich držení byly statky Bělá (Weissensulz) a Chodský Újezd (Újezd sv. Kříže – Heiligenkreuz). Také podle Hippolyta Randy pochází tato německá rodina z Bavorska. Eduard Maur se ale domnívá, že Lamingenové přišli na Domažlicko z Chebska. Důvodem této domněnky jsou jména vesnic na Chebsku, podle nichž si Lamingenové dali přízvisko. Název vesnice Lomany se objevuje v příjmení Lomaner, častější bývá tvar Lamminger, či počeštěně Lamingár.⁵⁷ Dnešní vesnice Mýtina, která

⁵⁵ RANDA, s. 174.

⁵⁶ HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty II.*, Praha 1993, s. 102.

⁵⁷ MAUR, Eduard, *Kozina a Lomikar*. In: Slovo k historii, 1989, 20, s. 9.

byla dříve známá jako Alt Albenreuth (nebo Alberneut, případně Alberreutt), se objevuje v doloženém jméně Lamingeni z Alberneutu.

Jindřich Šimon Baar a František Teplý zmiňují pouze křestní jména Lamingenů, ale nezabývají se odvozováním příjmení (přízviska). Tito regionální badatelé došli ve svém hledání kořenů rodu Lamingenů asi nejdále do historie. Uvádějí jako jméno nejvzdálenějšího předka Jan (manželka N. z Reisingen).⁵⁸ (viz příloha 2) Rod Lamingenů používal jako první jméno převážně Wolfgang (případně Wolf či Volf), druhé jméno bývá uváděno buď česky, nebo německy například Hendrich – Jindřich, Fridrich – Bedřich. Volfa Karla zmiňuje pouze Hippolyt Randa a Volfa Kašpara František Teplý.

Lamingenové hospodařili na českých královských majetcích stejně jako drobná česká šlechta, s kterou byli sňatky v příbuzenském stavu. Někteří se počeštili, jiní byli dvojjazyčnými, což dokazuje například výrok Volfa Abrahama Lamingena, který se roku 1612 cítil uražen, když ho rozjařený přítel oslovil: „*Němče, připíjím Ti!*“ Lamingen se tehdy bránil „*V hrdlo lžeš, nejsem žádný Němec*“.⁵⁹

Lamingerové z Albenreutu (též Lamingárové z Albenreitu) jsou původně německá rytířská rodina z Bavorska.⁶⁰ Roku 1534 získali Lamingerové z Albenreutu manský statek Chodský Újezd, známý též jako Újezd sv. Kříže, který náležel k panství královského hradu Přimdy, a v tak zvaném tituláři (rejstříku) tehdejších panských a rytířských stavů byl v roce 1534 zapsán Volf z Lamingenu. Roku 1576 se stal novým majitelem Újezdu sv. Kříže Kašpar Laminger a na konci 16. století vlastnil Újezd Volf Jáchym. Jeho bratr Volf Jindřich (Hendrich) sídlil na Ocelovském Mlýně, a když v roce 1601 zemřel, majetek zdědil jeho syn Volf Karel. Volf Jáchym z Lamingenu zemřel roku 1602. Synové Volfa Jáchyma rozšířili dědičný majetek přikoupením vesnic na Klatovsku, například Běšiny, Vrbice, Nový Dvůr a jiné.⁶¹ V roce 1618, na začátku stavovského povstání, bylo naživu pět synů Volfa Jáchyma. Z nich byli dva odsouzeni za účast na stavovském povstání roku 1621 a Volf Jindřich zahynul v boji 1631. Většinu majetku získal Volf Vilém, který zůstal při povstání stavů věrný císaři Ferdinandu II.

⁵⁸ BAAR, Jindřich Šimon, TEPLÝ, František, *Klenčí. Městečko na Chodsku*, Praha 1909, s. 87.

⁵⁹ MAUR, s. 10.

⁶⁰ HALADA, s. 102.

⁶¹ OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný XV.*, Praha 1900, s. 590-591.

Roku 1627 přikoupil statek Eisendorf (Železná) a roku 1628 vykoupil statky Újezd sv. Kříže a Bělou, které byly dříve zkonfiskované.⁶²

Už 31. července 1621 za věrnost císaři dostal V. V. Lamingen zástavní list, kterým získal celou Chodskou zástavu za 7500 zlatých, přestože Domažlice dříve zaplatily 37 142 kop míšeňských „*Panstvím Chodovo nesmí se zde rozuměti jakési zvláštní statky či panské dvory v deskách zemských, nýbrž hlavně „poddanost všech Chodů“ t.j. panství nebo vlastně výnosné panování nad veškerými Volfu Vilému z Lamingenu tehdáž od císaře a vlády do nevolnictví zaprodanými Chody,*“⁶³ uvádí Hippolyt Randa, to je důvod proč o zástavu nad Chody Lamingen usiloval. 3. září 1621 bylo Chodům na Chodském hradu v Domažlicích oznámeno jejich zastavení V. V. Lamingenovi. Chodové nechápali, proč se tak děje, když se žádné „ohavné rebelie“ proti císaři nedopustili. Snažili se informovat císaře o své nevině, ale supliku, kterou poslali císaři, asi císař vůbec nedostal.

Na příkaz císaře nechal místodržící Karel Lichtenštejn v roce 1622 ohodnotit chodské vesnice (viz příloha 3), aby zjistil cenu zboží. Do Domažlic byli vysláni komisaři Jan starší z Wiedespergaru na Mutěnině, Vilím Žákovec na Srbicích, Diviš Koc z Dobrše na Bystřici a Drslav Černín z Chudenic na Mělnicích. Tito urození páni zjistili, že hrad v Domažlicích je velmi zpustlý, vesnice chudé, ale zalidněné. Panství popsali takto:

- Pocinovice – 44 a půl osedlých, 15 chalupníků, 2 krčmy
- Chodská Lhota – 26 osedlých 15 chalupníků, 2 krčmy
- Klíčov – 37 osedlých, 2 krčmy
- Mrdákov (Mrákov) – 17 osedlých s mlynářem (vyhořel), 1 chalupník, 1 krčma
- Tlumačov – 32 a půl osedlých, 1 chalupník, 1 krčma
- Stráž – 14 osedlých, 1 chalupník, 1 krčma
- Újezd – 29 osedlých, 2 krčmy
- Chodov – 15 osedlých, 8 chalupníků, 1 krčma
- Klenčí – 38 osedlých, 8 chalupníků, 2 krčmy, 1 kollatura (farnost)
- Postřekov – 45 osedlých, 7 chalupníků, 2 krčmy
- Draženov – 20 osedlých, 1 chalupník, 1 krčma

⁶² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 229-230.

⁶³ RANDA, s. 174-175.

Při soupisech osedlých se tehdy počítalo na jednoho osedlého (sedláka velkého lánu) 16 chalupníků (podruhů), a tak se při všech tehdejších konskripcích (soupisech) objevují zlomky osedlých.⁶⁴

Chodové měli v dané době určeny stálé platy ke svatému Jiří, svatému Havlu a svatému Martinu, které byly tvořeny berněmi, platy z luk, za „sejry“ (sýr), z prantů (vypálený les) a které činily 262 kop, 16 grejcarů a 5 denárů. Komisaři nejspíše zjistili, že Chodové platí málo, nerobotují a využívají velkých svobod, tak jim celou sumu vynásobili padesátkrát (1 kopa míšeňská za 50 kop), takže výsledná suma stálých platů byla 13 113 kop, 55 krejcarů a 5 denárů.

Každý sedlák mimo platů měl povinnost pánovi nasekat a do domu dovést 3 vozy dříví.

Pro jednotlivé vesnice tato povinnost znamenala obstarat:

- Pocinovice: 133 a půl vozu dříví
- Chodská Lhota: 78 vozů dříví
- Klíčov: 0
- Mrdákov (Mrákov) : 51 vozů dříví
- Tlumačov: 97 a půl vozu dříví
- Stráž: 42 vozů dříví
- Újezd: 87 vozů dříví
- Chodov: 45 vozů dříví
- Klenčí: 114 vozů dříví
- Postřekov: 135 vozů dříví
- Draženov: 60 vozů dříví

Dále sedláci odváděli:

- 205 kbelců ovsa, což činí 5125 kop
- 658 slepic, což činí 3290 kop
- 3182 vajec, což činí 1060 kop
- 954 vozů nasekaného dříví, což činí 7950 kop
- Z potoků ročně 216 kop a 40 krejcarů
- Mejto menší 2050 kop, 31 krejcarů a 5 denárů

⁶⁴ TEPLÝ, HRUŠKA, BAAR, s. 203- 204.

- Z krčem 3400 kop
- Za kollaturu v Klenčí 200 kop

Roční výnos celého panství činil 37 005 kop, 57 krejcarů a 2 denáry. Chodský hrad byl ohodnocen na 500 kop míšeňských.⁶⁵

Komisaři odhadovali cenu chodské zástavy na 37 000 kop míšeňských. Cena nezahrnovala hraniční les a vesnice „na království“, které ve druhé polovině 16. století nechali budovat Domažličtí a jejich hodnotu si sami odhadli na 10 458 kop míšeňských.⁶⁶

V. V. Lamingen však zaplatil roku 1621 jen 7500 zlatých a zabral si i vesnice „na království“, i když nikdy k Chodské zástavě nepatřily. Aby císař nebyl finančně poškozen, přistoupil Lichtenštejn na návrh komisařů k novému řešení – k rozprodání lesa a vesnic „na království“ s tím, že kupcem nemůže být Lamingen.⁶⁷

8. dubna 1623 projížděl Klenčím císař Ferdinand II., Chodové jej na silnici nad městečkem zastavili a žádali o potvrzení svých privilegií, což císař slíbil, ale odkázal je na českou komoru.⁶⁸

Chodové tehdy vyslali posly ke knížeti Lichtenštejnovi, ale i k císaři, s nabídkou výkupu chodských vsí, které držel Lamingen, ze zástavy. Nabídl stejnou cenu, jako dal Volf V. Lamingen.

Ještě téhož roku 1623 doporučil Lichtenštejn císaři, aby si ponechal ve vlastním držení nejen německé vesnice „na království“, ale i ty chodské s tím, že Chodové jistě budou chránit zemské hranice lépe pod správou Domažlic, než pod cizí vrchností.

O tomto doporučení (jednání) se dozvěděl Volf V. Lamingen, ihned zvýšil cenu zástavy chodských vesnic a půjčil císaři 20 000 rýnských zlatých.⁶⁹ Tím skončila naděje Chodů na výkup, tak vysoká cena byla pro chudé sedláky nedosažitelná.

V roce 1624 svítla Chodům nová naděje, že se zbaví své vrchnosti. Na návrhy Lichtenštejna se císař rozhodl, že si Chody ponechá ve svém držení, což potvrdil

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 37.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ KAJER, Jirí, *Naše Klenčí*, Plzeň 1947, s. 5.

reskriptem 15. dubna 1624. Penězi, které Chodové nabízeli císaři, měla být Lamingenova zástava vyplacena a chodské vesnice měly být komorním statkem města Domažlic. Lichtenštejn měl zástavu vypovědět a náhradou za dobré služby císaři měl být Lamingenovi vyplacen dar z milosti 10 000 rýnských zlatých, ale pouze v případě, že se vzdá Chodské zástavy.⁷⁰ Tento reskript nikdy k české komoře nedošel, nebyl tedy ani proveden. Není jasné, proč nedorazil adresátům, je však jisté, že ztracení tohoto dokumentu bylo pro Lamingena výhodné.

V. V. Lamingen se nespokojil se zástavou chodských vesnic a usiloval o získání těchto vsí do dědičného držení, proto roku 1626 zvýšil nabízenou sumu za chodské a „německé“ vsí „na království“ na 60 000 rýnských zlatých.⁷¹ I přes tak vysokou částku česká komora ani nyní nesouhlasila, aby Lamingen získal Chodskou zástavu do trvalého držení. Byla proti žádosti Lamingena a císaři opět doporučila, aby dal Chody pod správu Domažlic. Komora jako důvod mimo jiné uvedla, že Chodové střeží hranici proti Bavorům, kdežto Lamingen kácí a ničí hraniční les pro svůj zisk. A tak tu byla stále ještě naděje pro město Domažlice a Chody vykoupit tuto zástavu. Chodové si na výkup již půjčili v Bavorsku 7000 rýnských zlatých.⁷²

Zástavní suma se roku 1628 vyšplhala na 35 500 rýnských zlatých. K původní zástavní sumě 7500 rýnských zlatých byla připočtena půjčka 18 000 rýnských zlatých (Lamingen slíbil 20 000, ale zaplatil pouze 18 000) a navíc byl mylně připočítán dar z milosti 10 000, přestože Lamingen nesplnil podmínku pro jeho vyplacení.⁷³ To, že ani Domažlice ani Chodové takové peníze nemají a nikdy neseženou, bylo silným argumentem ve prospěch Lamingena. Pravděpodobně osobní styky u dvora dopomohly Lamingenovi, k tomu, že mu císař pojistil reskriptem ze 4. dubna 1628 Chodskou zástavu na dalších 10 let, i přesto že česká komora byla opět proti, radila císaři, aby nabídku odmítl a chodské i německé vesnice si nechal ve svém držení. Po celou dobu, kdy V. V. Lamingen dělal vše pro to, aby získal Chodskou zástavu, byla česká komora na straně Chodů, ale přesto Lamingen dosáhl svého. Ještě v roce 1629 podali Chodové k císaři žádost o potvrzení svých práv a svobod, protože do té doby nebyla Chodská privilegia

⁶⁹ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 38.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž, s. 39.

⁷² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 250.

zrušena a měla tedy svoji právní platnost. I tady stála česká komora při Chodech, doporučila privilegia potvrdit a ještě přidala dodatek, že po uplynutí 10leté zástavy Lamingenů nemají už být chodské vesnice zastavovány.⁷⁴

Jakmile Lamingen v dubnu 1628 obdržel desetileté pojištění své zástavy, přistoupil tvrdě ke svým zástavním poddaným, kteří se v brzké době měli stát stejnými jako jeho současní poddaní dědiční. Nakázal Chodům odevzdat střelné zbraně, nechal pořádit soupis majetků jednotlivých vesnic, soupis vdov a sirotků a zakázal kácet v hraničním lese. Začal se chovat jako vrchnost dědičná. Klenečský konšel Harlas, který soupis prováděl, se setkal s velkým odporem chodských sedláků, některé nechal dokonce zatknout a zavřít v Klenčí. Do Klenčí se vydali postřekovští sedláci s ručnicemi, aby vězně osvobodili a Harlasovi sebrali Chodskou pečeť.⁷⁵

Těchto událostí okamžitě a ve svůj prospěch využil Lamingen, informoval císaře o vzpouře sedláků a žádal jej, aby Chodům privilegia nepotvrzoval, protože podle jeho mínění by se pak bouřili ještě víc a hlavně by dávali špatný příklad ostatním poddaným. Císař v listopadu 1629 Lamingenovi vyhověl a odmítl Chodům potvrdit privilegia s tím, že o potvrzení svých práv a svobod mohou požádat až po uplynutí desetileté zástavní doby. Chodům bylo nařízeno poslouchat svoji zástavní vrchnost, jinak budou potrestáni za neposlušnost, a navíc jim císař zakázal stěžovat si na své zástavní pány pod pohrůžkou i trestu smrti. Na druhé straně Lamingenovi císař nařídil, aby neničil královské lesy a od Chodů nežádal více roboty než dvakrát ročně s volskými nebo koňskými potahy. Chodům bylo dále nařízeno brát pivo pouze od Lamingena, odevzdat zbraně, praporec, pečeť a měli zákaz lovit zvěř ve vrchnostenských lesích.⁷⁶

V průběhu zástavních 10 let několikrát česká komora nedoporučila dávat Chody do zástavy. Avšak bez ohledu na všechna doporučení komory císař reskriptem z 10. listopadu 1630 postoupil V. V. Lamingenovi Chodský hrad v Domažlicích spolu s vesnicemi a lesy, které k němu patřily, do dědičného držení za 56 000 zlatých rýnských.⁷⁷ Císař si sice ponechal lhůtu dvou let, kdy mohl zrušit koupi zástavy, ale V. V. Lamingenovi a jeho dědicům bylo stejně zaručeno předkupní právo. Této dvouleté

⁷³ Tamtéž, s. 252.

⁷⁴ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 39.

⁷⁵ KOUTNÁ, s. 21.

⁷⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 261.

lhůty se snažila využít česká komora, která se s dědičným prodejem chodských a „německých“ vesnic nechtěla smířit. Aby mohlo dojít ke zrušení trhové smlouvy, bylo potřeba dokázat, že Lamingen ve velkém káci hraniční les a činí si nároky i na vesnice, které nezakoupil. Komoře se podařily vypátrat různé Lamingenovy praktiky, kterými získal zpět zkonfiskované statky svých bratrů. Také hraniční les podle vyšetřování královského prokurátora Albína měl mnohem větší hodnotu, než za něj Lamingen zaplatil. Jeho hodnota byla nejméně 100 000 zlatých, to znamená, že císař byl prodejem poškozen nejméně o polovinu skutečné ceny. Dále královský prokurátor zjistil, že kromě obrovského kácení hraničního lesa Lamingen špatně hospodaří na nových majetcích a příliš utiskuje svoje poddané.⁷⁸

Královský prokurátor Albín doporučil české komoře, aby bylo zahájeno jednání o zrušení trhové smlouvy. Císař nařídil, aby všechny argumenty o Lamingenových provinění byly důkladně vyšetřeny. Chodům opět svitla naděje, že se zbaví své nenáviděné vrchnosti, která ale pohasla smrtí V. V. Lamingena v březnu 1635. Můžeme se domnívat, že svou smrtí Lamingen zachránil svým dětem chodský majetek. Císař svým reskriptem potvrdil 15. května 1635 dědičné držení Chodských statků manželce V. V. Lamingena Barboře a jejím dětem.⁷⁹

9.2 Do věčného mlčení (1635- 1668)

Volf Vilém Lamingen s manželkou Barborou z Mörsperku a Pefurtu měli 5 dětí – Markétu, Volfa Fridricha, který se stal knězem, Volfa Ferdinanda, který byl vojákem, Annu Marii, která zemřela jako dítě, a Volfa Maxmiliána, který byl dědicem otcových statků. Do jeho zletilosti za něj hospodařila matka Barbora, jež se brzy znovu provdala a to za šlechtice Jana Adriana le Roy, barona d’Herbays.⁸⁰

Podle Františka Teplého byla „*máti Barbora, žena dobrosrdečná. Chodové si na ni nikdy nenařikali.*“⁸¹ Z tohoto období nejsou doloženy zmínky o dalších pokusech chodských sedláků znovu získat svobodu, bohužel pro Chody, vdova Barbora z Lamingenu spravovala Chodskou zástavu velmi krátce. Pravděpodobně byla zástava

⁷⁷ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 46.

⁷⁸ Tamtéž, s. 46-47.

⁷⁹ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 289.

⁸⁰ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 49.

mírněji spravována a vliv mělo také to, že chodské vesnice postihla třicetiletá válka, která, stejně jako všude jinde, přinesla válečná utrpení a škody.

V lednu 1639 vpadli do Švédové Čech, Chodskem táhli pod vedením generála Banéra. Obyvatelé byli i s dobyt看em poschovááni v lesích, hladověli a báli se o život. Švédové bořili a vypalovali chalupy, vesnice Chodov a Draženov byly vyrabovány a Klenčí úplně vyhořelo. V této těžké a neklidné době začal Chodský majetek spravovat nejstarší syn Volfa Viléma Volf Fridrich, který se připravoval na dráhu duchovního a později se stal kanovníkem v Řeznu. 12. února 1642 mu Chodové složili přísahu věrnosti.⁸²

Chodským vesnicím se začalo vést hůře, když se v polovině 16. století stal hejtmanem na chodském majetku bezohledný a ziskuchtivý Melchior z Aschenbachu. Jeho tvrdý přístup brzy vyprovokoval chodské sedláky k velkému odporu proti vrchnosti – Lamingenům. Chodové si v roce 1652 nechali vypracovat opisy svých privilegií a předkládali je při svých stížnostech. Originály privilegií měli uschovány vždy v některé z chodských vsí. Ve svých stížnostech líčili Ferdinandovi II., jak byli nevinně potrestáni za účast v „ohavné rebelii“, i přesto, že mu zůstali věrni. Prosili o potvrzení svých starých svobod, zvláště pak o osvobození od placení cel a mýt, o možnost dávat děti na řemesla a studia, o osvobození od nových robot a o volném rozhodování o svém majetku. Též poukazovali na fakt, že císař byl prodejem chodských vesnic poškozen, protože odhadní cena, kterou Lamingen zaplatil, byla velmi nízká.⁸³

Královský prokurátor Gräff dospěl po prostudování všech spisů k závěru, který mohl dát Chodům oprávněnou naději na svobodu. Podle jeho právního názoru byl vždy zastavován jen Chodský hrad, jeho důchody a vrchní panství nad chodskými vesnicemi, ale ne sami sedláci. Ti nebyli nikdy obžalováni z rebelie, tudíž nemohli být potrestáni. I Gräff poukazoval na to, že podle kupní smlouvy nebyly Lamingenovi prodány německé vesnice „na království“ ani hraniční lesy. Gräff navrhl zřízení komise, která by vyšetřila stížnost Chodů, zvláště co se týče obrovského kácení hraničního lesa, a podezření na nekalé znovunabytí majetků bratrů V. V. Lamingena, které jim byly za stavovského povstání zkonfiskovány.⁸⁴

⁸¹ BAAR, TEPLÝ, s. 45.

⁸² ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 49.

⁸³ KOUTNÁ, s. 23.

⁸⁴ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 300.

O stížnosti Chodů se velmi brzy dozvěděl i hejtman Aschenbach, který reagoval uvězněním chodovských starších a sedláků. Ti byli propuštěni teprve až na rozkaz královské komory.

V říjnu 1652 projížděl v noci císař Ferdinand III. Klenčím do Řezna. Chodové jej zastavili a předali mu supliku, v níž opět upozorňovali na nízkou cenu chodských vesnic, kterou Lamingen zaplatil, čímž císaře finančně výrazně poškodil. Stěžovali si i na hejtmana Aschenbacha a prosili císaře o potvrzení svých starých práv.⁸⁵ Při té příležitosti pozval císař chodské vyslance do Řezna k jednání, ale současně jim byla nařízena poslušnost vrchnosti. Těmto vyslancům se znovu podařilo získat od císaře zákaz trestání Chodů až do projednání všech stížností, avšak ani nařízení císaře nijak neodradilo Aschenbacha od jeho počínání: nechal například zatknout a uvěznit některé chodské vyslance, Jiříkovi Němcovi z Mrákova nařídil odebrat pár volů, dcera Bartoloměje Buršíka musela jít do služby na panský dvůr. Ti, kterým se podařilo uprchnout před zatčením, čelili výhrůzkám věznění.⁸⁶

Ještě téhož roku odjel i Aschenbach do Řezna a odtud zpět do Prahy, kam byly zaslány supliky Chodů, a požádal místodržící, aby mohl do těchto žádostí nahlédnout a tím na ně reagovat ve prospěch svého pána. V lednu 1653 zaslal Aschenbach jménem V. Fridricha Lamingena místodržícím repliku, v níž nijak nepopíral stará chodská privilegia, která Chodové získali za ochranu zemských hranic, ale tvrdil, že podle jeho názoru své svobody ztratili, protože se účastnili „ohavné rebelie“ proti císaři a tím se dostali do poddanství, kde jsou dosud.⁸⁷

Aschenbach se také snažil vyvrátit stížnost Chodů na samotný prodej a podmínky chodské zástavy. Podle Chodů císař přišel o značnou částku peněz kvůli špatnému odhadu, ale Aschenbach tvrdil, že byl tento odhad proveden řádně.⁸⁸ Aby Chody vyděsil a zlomil, svolal dne 18. února 1653 do Trhanova všechny chodské rychtáře a starší, nechal je hlídat biřici a vyslýchal je po jednom. Pokud se některý z Chodů odvolal na císařský reskript o tom, že jim nemá být ubližováno, vyhrožoval, že je dá shodit ze schodů. Mrákovského rychtáře Jakuba Herlíka a postřekovského Fridricha Kokle (asi

⁸⁵ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 51.

⁸⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 302.

⁸⁷ Tamtéž, s. 303.

⁸⁸ KOUTNÁ, s. 24.

Kargla) nechal uvěznit. Celý výslech a hlavně protokoly vyzněly ve prospěch Aschenbacha, protože vystrašení sedláci odpovídali, jak jim bylo nařízeno, a tak vlastně popřeli všechny své stížnosti.⁸⁹

Také V. F. Lamingen si neustále stěžoval císaři na své neposlušné poddané a na to, že se i přes zákaz tajně shromažďují a radí proti vrchnosti. Blížilo se prošetření chodských suplik a spor mezi Aschenbachem a Chody vrcholil. Sedláci hledali advokáta. Stal se jím Jan Martin Chejnovský, který po prostudování všech spisů potvrdil, že všechny právní argumenty ukazují ve prospěch Chodů. V červenci 1654 však Jan M. Chejnovský zemřel a na jeho místo nastoupil Jan Jiří Rovenský. Přestože krajští hejtmané Aschenbachovi nařídili zdržet se všech trestů až do ukončení sporů, stejně dál nechal zavírat chodské sedláky a ani na výslovný rozkaz místodržících je nepropustil. Zeměpanský krajský úřad nemohl takové jednání vrchnostenského úředníka tolerovat, a proto dostal v prosinci 1655 V. F. Lamingen nařízeno, aby Aschenbacha propustil ze služby a vypověděl ho ze svých majetků.⁹⁰

Po tomto vítězství nad Aschenbachem usilovali Chodové ještě více o rychlé vyřízení svého sporu s vrchností. Také Lamingen se s co největším úsilím snažil obvinít Chody z neposlušnosti a odboje a využíval k tomu své známé u dvora. Také neustále upozorňoval místodržící na nebezpečí otevřené selské vzpoury. Místodržící sice nic nenamítali proti věcnému projednání stížností Chodů, svým vlivem však dosáhl Lamingen toho, že Chodům bylo zakázáno shromažďovat se a sbírat peníze na další vedení sporů. Díky tomuto mohl Lamingen kdykoliv nechat zatknout a uvěznit všechny chodské vyslance. Ale i přesto se jim podařilo v říjnu roku 1656 získat u císaře povolení k peněžním sbírkám na vedení sporu.⁹¹

Koncem roku 1657 odstoupil královský prokurátor Gräff ze své funkce, protože byl jmenován komorním radou. Na jeho místo císař jmenoval Dr. Kryštofa Norberta Knauta z Fahnenschwungu. Počátkem září roku 1658 byl Knaut vyzván českou komorou, aby prostudoval všechny spisy a vypracoval nový posudek týkající se chodské pře. Nový prokurátor došel ke stejnému závěru jako Gräff, i podle jeho názoru se Chodové ničím neprovinili, a tedy ani nemohli být potrestáni, císař byl opravdu poškozen prodejem

⁸⁹ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 305.

⁹⁰ KOUTNÁ, s. 25.

chodských vsí a německých vesnic „na království“ a hraniční les si Lamingen přisvojil protiprávně. Navíc fiskální úřad nevzal v úvahu, že se Lamingen neprávem obohatil o „dar z milosti“ 10 000 zlatých, které mu měly být vyplaceny pouze v případě, že by odstoupil od Chodské zástavy.⁹²

Pře Chodů s vrchností se táhla několik let a rozhodnutí české komory stále nepřicházelo. Netrpělivi Chodové, kteří z dosavadního vývoje vyvozovali, že již brzy dosáhnou pro ně příznivého výsledku, znovu odmítli roku 1660 robotovat.⁹³

V roce 1660 předal Volf Fridrich do užívání celé panství svému bratru Volfu Maxmiliánu Lamingenovi a sám odešel do Řezna.⁹⁴ Správný titul nového majitele je svobodný pán Lamingen z Albenreutu,⁹⁵ je však známější pod přízviskem Lomikar, ačkoli toto přízvisko se v písemnostech nikde nevyskytuje. Lze ho najít teprve později v beletrii týkající se Chodů.

V té době jezdili chodští delegáti v čele s Jiříkem Táborem z Postřekova mezi Prahou, Vídní a dočasnými sídly královského dvora, urgovali tam řešení svého sporu, prosili a také ukazovali všech 24 privilegií. Odvolávali se na věrnost císaři a stále nabízeli výkup Chodské zástavy k rukám české komory.

Ani Lamingenové nepolevovali ve svém úsilí a pomocí vlivných přátel u dvora dokázali nakonec bratři Volf Fridrich a Volf Maxmilián přesvědčit českou komoru, že se Chodové zúčastnili „ohavné rebelie“, tím ztratili své svobody a jsou jako dědiční poddaní povinni robotovat.⁹⁶ Tento nečekанý úspěch V. M. Lamingen rychle využil ve svůj prospěch, zopakoval všechna údajná provinění Chodů a žádal u císaře jejich potrestání.

Teprve v roce 1667 zjišťovala komise oprávněnost stížností Chodů a také stav hraničního lesa, který využíval Lamingen. Komise písemně potvrdila, že stížnosti jsou nepravdivé a v lesích údajně nedošlo ke škodám. Dlouholetý spor Chodů s Lamingeny byl víceméně rozhodnut. Císař, který se řídil návrhy české komory a komisařů, posudky zeměpanských úřadů a místodržících vydal 24. března 1668 reskript, kde se uvádí:

⁹¹ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 55.

⁹² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 326.

⁹³ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 57.

⁹⁴ KOUTNÁ, s. 25.

⁹⁵ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 229.

⁹⁶ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 60.

„Chodové pozbyli rebelií svých starých privilegií a práv, trhovou smlouvou že zaniklo i zástavní právo na chodovské vsi, Chodové že se proto jednou pro vždy zamítají se svou žádostí za potvrzení privilegií, že se odkazují k poddané poslušnosti Lamingenovi a ke konání všech povinností jako dědiční, člověčenstvím povinní poddaní, jejich privilegia že se ruší a ukládá se jim pod těžkým trestem perpetuum silentium (věčné mlčení).“⁹⁷ Současně tímto reskriptem byly zrušeny všechny fiskální nároky proti Lamingenovi.

Toto rozhodnutí císaře bylo 27. dubna 1668 sděleno chodským vyslancům v kanceláři místodržitele v Praze. Brzy na to 28. května 1668 byli do Chodského hradu v Domažlicích svoláni všichni chodští rychtáři, starší a sedláci, tam jim byl česky a německy císařský reskript o věčném mlčení sdělen.⁹⁸ Již na místě se proti reskriptu odvolali čtyři sedláci. Přestože měli Chodové reskriptem zakázáno si stěžovat, vydali se Jiřík Tábor z Postřekova a Vít Pelnář z Klíčova roku 1669 do Vídně, kde chtěli císaře znovu přesvědčit o chodském právu a křivdách. U císaře však ničeho nedosáhli a po návratu domů byli oba zatčeni a uvězněni. Pelnář byl 2 roky ve vyšetřovací vazbě a poté odsouzen na 3 měsíce nucených prací v železech. Jiřík Tábor uprchl a znovu byl zatčen až v květnu 1674, kdy byl poslán do Prahy k potrestání.⁹⁹

9.3 Další boje Chodů za stará práva (1668- 1697)

Po vyhlášení „věčného mlčení“ a zklamáním z nenaplněných nadějí z poslední cesty Jiříka Tábora a Víta Pelnáře byl na Chodsku relativní klid.¹⁰⁰ To ale neznamenal, že Chodové rezignovali, stále měli u sebe všechna privilegia v originálech a čekali na vhodnou chvíli domoci se svých práv. Tento čas nastal v roce 1680, kdy do Prahy přijel císař Leopold.

V klidu ale nenechali V. M. Lamingena Domažličtí. Poté, co se po bitvě na Bílé hoře dostali Chodové do zástavy a pak do dědičného držení Lamingenů, propukly mezi ním a Domažlickými spory o držení hradu, který se nacházel ve městě. Ale i Chodové uplatňovali stará práva na Chodský hrad – „Náš Chodovský klenot největší“.¹⁰¹ Císař Rudolf II., se stejně jako jeho otec Maxmilián II., zaručil, že hrad neprodá ani nedaruje.

⁹⁷ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 358.

⁹⁸ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 61.

⁹⁹ KOUTNÁ, s. 26.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 26.

Domažličtí tak ani v době, kdy Chodská zástava byla v jejich rukou, neměli na hrad žádný právní nárok. Také komora byla proti, aby se V. M. Lamingen nechal titulovat „Pán zámku Chodovského v Domažlicích“.¹⁰² Město Domažlice bylo s Lamingenem ve sporu nejen o hrad, ale i o 9 vesnic „na království“, které nechalo vybudovat, když drželo Chodskou zástavu. Podle tvrzení Domažlických nebyly V. M. Lamingenovi nikdy prodány, získal je tedy neprávem.

Omylem komisařů se však hrad dostal do trhové smlouvy z roku 1630, proto císař Leopold I. stanovil, že pokud je hrad v této smlouvě uveden, není důvod, aby byl V. M. Lamingen jeho držení zbaven. Spor o hrad se táhl již dlouho, proto císař rozhodl, aby zemský podkomoří František ze Scheidlernu a komisaři vyjednali s Lamingenem, aby dobrovolně vydal hrad Domažlickým. K tomuto uspořádání došlo 16. března 1671 a V. M. Lamingen se svým jménem i jménem svých bratrů V. Fridricha a V. Ferdinanda zavázal: „*Vydati Domažlickým pustý Chodovský hrad se vším příslušenstvím a právy, ale bez chodovských gruntů. Vymíňuje si, že bude moci stavět si na chodovských gruntech jiný zámek, jež smí nazývat též „Chodenßchlos“ zároveň s příslušným titulem, ovšem bez dodatku „zu Taus“.*“¹⁰³ Za to museli Domažličtí V. M. Lamingenovi dát náhradou pole „po Smolovsku“, rybník Pařezov, rybních Černý s loukou a rybníček „kraví brod“ – všechny s násadou. Tato směna pozemků byla roku 1686 vložena do Zemských desek.¹⁰⁴

V roce 1674 v srpnu se V. M. Lamigen ve věku čtyřiceti let oženil. Jeho manželkou se stala Kateřina Polyxena Wratislawová rozená Popelová z Lobkovic vdova po prezidentu komory a místodržícím Alexiovi Ferdinandovi Wratislawovi z Mitrovic.¹⁰⁵ Její věno činilo 10 000 zlatých rýnských. Spolu měli tři děti – Marii Barboru, později provdanou za Jana Václava hraběte z Gutštejna, Annu Cecílii, která se stala manželkou Josefa Františka hraběte z Vrbna, a syna Jana Antonína, který zemřel v dětském věku.¹⁰⁶

V letech relativního klidu se V. M. Lamingen věnoval rozmachu a vylepšování svého panství. Na Chodsku, především v německých vesnicích „na království“, se počala

¹⁰¹ ROUBÍK, *Z dějin trhanovského zámku*, Domažlice bez uvedení data, s. 1.

¹⁰² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 363 – 364.

¹⁰³ Tamtéž, s. 374.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ MAUR, s. 15.

¹⁰⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 384.

rozvíjet manufakturní výroba, zvláště sklářství. Nejstarší sklářskou hutí je pravděpodobně Huť u Nemanic, nyní osada Stará Huť, pocházející asi z roku 1654. V roce 1667 si Chodové stěžovali u císaře na velké kácení hraničního lesa, jehož dříví Lamingen potřeboval jako topivo do pecí skláren.¹⁰⁷ V roce 1670 byla založena vysoká pec a sklářská huť v obci Pec a asi v roce 1680 vznikla další pec v Novosedelských Hutích.¹⁰⁸ Na svém panství také založil první manufakturu a to ve Kdyni, kde se vyráběly punčochy a mlynářská plátýnka.¹⁰⁹

Dalším krokem v rozvoji lamingenovského panství byla žádost císaři o povolení trhů v nejbohatší vesnici Klenčí. Už před třicetiletou válkou se v Klenčí, kudy procházela důležitá obchodní cesta do Bavorska, trhy konaly a o obci se už tehdy mluvilo jako o městečku. Lamingen už od roku 1676 velmi stál o to, aby bylo Klenčí povýšeno na město; formálně k tomu došlo roku 1690.¹¹⁰ Je zajímavé, že už v roce 1680 propůjčil císař Leopold městečku Klenčí znak „*Na červeném, kulatém poli s purpurovým okrajem, jež obtáčí zelený vavřínový věnec, něco málo širokou věž s cimbuřím a na obě strany rozevřenými dveřmi; pod obloukem neboližto klenutím věže visí padák (padací mříž) barvy železné, na spodku věže pak se spatřuje městečku blízky Český les na hranicích, jakž takový znak i klenot uprostřed Našeho listu jest v barvách namalován.*“¹¹¹ Konání trhů bylo povoleno císařským reskriptem z roku 1678, celkem to byly tři trhy ročně a to: o sv. Matěji v postní době, v úterý po sv. Trojici, v úterý po sv. Lucii. Týdenní nebo dobytčí trhy probíhaly po celý půst.¹¹²

U trhanovského mlýna postavil Lamingen v letech 1676 až 1677 nový zámek Chodenßchlos, který se stal od roku 1677 správním střediskem celého panství.¹¹³ Na zámku sídlila vrchnostenská kancelář, vycházely odtud rozkazy o robotách, byli tam voláni chodovští rychtáři k zodpovědnosti za dodržování povinností a sedláci tu byli krutě trestáni pro neplnění robotních povinností.

Postavení sedláků v habsburské monarchii se stále zhoršovalo a po Čechách se roznesla zpráva, že císař, který v létě 1679 kvůli moru vypuknuvšímu ve Vídni přesídlil do

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 356 – 357.

¹⁰⁸ PROCHÁZKA, Zdeněk, *Sklářství v Českém lese*, Domažlice 2003, s. 46 – 49.

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, Miloš, *Říkalo se mu Kozina*, Havlíčkův Brod 2015, s. 52.

¹¹⁰ KOUTNÁ, s. 26.

¹¹¹ BAAR, TEPLÝ, s. 69.

¹¹² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 384.

Prahy, je přístupný vyslechnout stížnosti poddaných na vrchnost. Z Prahy odcházeli selští vyslanci zklamáni, protože císař, ovlivněn svými šlechtickými poradci, nevěnoval sedlákům mnoho pozornosti. Situace brzy vyústila v otevřený boj. Selská povstání propukala v Českých zemích v letech 1679 – 1687 na různých místech (Frýdlandsko, Boleslavsko) a byla vždy tvrdě potlačena. I Chodové se vydali k císaři do Prahy, poprosit o potvrzení svých starých práv a svobod. Domů se vrátili s nepořízenou, císař se žádnými stížnostmi zabývat nechtěl,¹¹⁴ přesto Chodové proti vrchnosti nepovstali.

Po potlačení selských bouří byli roku 1680 Chodové přinuceni V. M. Lamingenem, který byl v té době plzeňským krajským hejtmanem, aby odevzdali na trhanovský zámek originály svých privilegií. Nepřinesl je žádný z Chodů, ale poslali je tam po neznámé chodské ženě, což svědčí o velké hrdosti chodských sedláků. Neodevzdali však všechna, dvě privilegia, podle nich ta nejdůležitější, si nechali. Jednalo se pravděpodobně o Václavovo a Matyášovo privilegium. Tato privilegia schraňoval Kryštof Hrubý. V době svého zatčení ve Vídni je již u sebe neměl, prý je schoval u šenkýře Kryštofa ve vídeňském hostinci „U zlatého krkavce“. Tyto dva originály privilegií nebyly nikdy nalezeny.¹¹⁵

10 Jan Sladký Kozina

10.1 Život Jana Sladkého Koziny

Doklady o tom, odkud na Chodsko přišel rod Sladkých, chybějí. Existuje pouze domněnka, že mohou být příbuzní s tlumačovským Havlem Sladkům, který je zmíněn už v roce 1531, nebo ze strážovskými Janem Sladkům a dále Matoušem a Martinem Sladkem. Tito Sládkové snad vařili pivo, odtud příjmení Sládek,¹¹⁶ které je uvedeno v soupisu usedlých z 16. Století ve Stráži a Tlumačově.¹¹⁷

¹¹³ ROUBÍK, *Z dějin trhanovského zámku*, s. 2.

¹¹⁴ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 386 – 387.

¹¹⁵ NOVOTNÝ, s. 57.

¹¹⁶ SLADKÝ, Václav, *Zastánci práv lidu chodského*, Domažlice 1848, s. 7.

¹¹⁷ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 602.

Eduard Maur se přiklání k názoru, že první doložený Sladký, Vavřinec, se narodil roku 1580 a mohl pocházet z osamělého statku v Rejkovicích, ležícího mezi Újezdem a Draženovem. Tam hospodařil Hanzl Rejkovský a po něm jeho bratr Barta Rejkovský zvaný Sejsa. Oba bratři prý přišli z Bavor se svým otcem Janem Süsem, který se měl usadit v Draženově.¹¹⁸ V soupisu osedlých z 16. století však Roubík v „Dějínách Chodů u Domažlic“ žádného Süsse ani Sladkého neuvádí.¹¹⁹

S rodovým jménem Sladký se prokazatelně setkáváme na Chodsku až počátkem 17. století. V Draženově na usedlosti „hu Drastilů“ křtil roku 1633 Jiří Sladký s manželkou Barborou dceru Maruši. Je zajímavé, že Sladcí na této usedlosti hospodařili celých 300 let, až do roku 1945, kdy na jaře zemřel poslední hospodář Jiří Sladký.¹²⁰

Další rod Sladkých se usadil v Újezdě a původně hospodařil na statku „hu Rosochů“. Prvním doloženým hospodářem byl Vavřinec Sladký (viz příloha 4), děd Jana Sladkého Koziny. Vavřinec Sladký s manželkou Dorotou žili na této usedlosti (gruntu) od třicátých let 17. století s dětmi Janem (otec Koziny), Bedřichem a Annou.¹²¹

Na Chodsku bylo zvykem, že se nejstarší syn přizemní na jiný dvůr a otec, pokud je zdravý, dál hospodaří na svém a stará se o mladší děti. Dvůr „hu Rosochů“ předal Vavřinec mladšímu synu Bedřichovi. Jan se oženil s Annou Havlovic z Újezda, která však doma statek nezdědila a z toho důvodu oba bratři hospodařili na rodném gruntu. Zde se narodil 10. září 1652 „Honzíček Rosochuc“, pozdější chodský rebel Jan Sladký Kozina. Jeho otec Jan někdy kolem roku 1670 koupil dvůr „hu Kozinů“ od příbuzného Vavřince Krutiny.¹²²

Kozinovský dvůr vlastnil podle záznamů v berních seznamech v roce 1531 Mašek Kozina a v roce 1567 Jan Kozina. Podle těchto seznamů hospodařili Kozinové také v Tlumačově. Když Jan koupil Kozinovský dvůr, pokračoval rod Sladkých 2 větvemi – „hu Rosochů“ a „hu Kozinů“. Odtud tedy pochází přezdívka Kozina, protože na

¹¹⁸ MAUR, s. 25.

¹¹⁹ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 607.

¹²⁰ SLADKÝ, s. 7.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž, s. 8.

Chodsku je časté přízvisko „po chalupě“. Na Kozinovském statku hospodařil Jan (otec Jana Sladkého Koziny) se syny Vavřincem a Janem. Starší syn Vavřinec se přiženil na „Pádaruc“ dvůr. Mladší Jan hospodařil s manželkou Dorotou Pelnářovou na Kozinovském. Měli spolu 6 synů, z nichž 4 zemřeli v raném věku. Po popravě Jana Sladkého Koziny se o statek starala vdova Dorota se syny Jiřím a Adamem. Jiří zemřel v 25 letech a po smrti své matky v roce 1715 převzal statek Adam s manželkou Markétou Ledvinovou, dcerou újezdského rychtáře. Adam Sladký byl pokračovatelem rodu Kozinů.¹²³

10.2 Chodské povstání a Jan Sladký Kozina

Od posledního nevydařeného slyšení u císaře v roce 1680 uplynulo 12 let a na Chodsku se schylovalo k novému konfliktu s V. M. Lamingenem, který byl od roku 1688 jedním z královských místodržících. Impulzem k novému pokusu získat stará práva byla cesta městského domažlického hajného Matyáše Justa do Vídně a audience u císaře. Just se roku 1690 jako měšťan dostal do sporu s rodnými Domažlicemi, které z něj chtěly udělat formálního poddaného, proto si jel do Vídně k císaři stěžovat a svou při vyhrál. Po návratu všude vyprávěl, jak k němu byl císař milostivý a pěkně s ním jednal. Při odchodu z audience se ho prý nejvyšší kancléř František Oldřich hrabě Kinský zeptal, co dělají Chodové, že musí mít hodného pána, když už si nestěžují.¹²⁴

Chodům, kteří těmto zprávám uvěřili, svitla nová naděje na potvrzení starých práv a svobod, a tak se koncem srpna 1692 vydali za císařem Leopoldem I. dva chodští sedláci Jan Sladký – Kozina z Újezda a David Forst z Tlumačova. Do Vídně za nimi přijel i Just, který jim pro jejich spor doporučil advokáta Viléma Strausse.¹²⁵

Stížnost proti vrchnosti a žádost o potvrzení starých práv sepsal V. Strauss za honorář 150 zlatých, pro zajímavost cena statku Kryštofa Hrubého činila 210 zlatých.¹²⁶

¹²³ Tamtéž, s. 10.

¹²⁴ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 388 – 389.

¹²⁵ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 64.

¹²⁶ NOVOTNÝ, s. 59.

Chodští vyslanci osobně doručili žádost císaři 13. října 1692. Císař jim zaručil, že je Lamingen nebude nijak stíhat, ale samotnou suppliku poslal k posouzení místodržícím. Do Vídně ale odjel i V. M. Lamingen, aby se proti stížnostem ohradil a aby zároveň poukázal na už dřívější císařské odmítnutí chodských požadavků v roce 1635 a především na rozkaz z roku 1668 o „věčném mlčení“. Současně upozorňoval na stálé nebezpečí selského povstání, na robotní patent z roku 1680 a na odebraná privilegia.¹²⁷

Chodové odmítali robotovat, neplatili roční dávky ani císařskou kontribuci¹²⁸ (nucený příspěvek nebo daň)¹²⁹ a stále ještě doufali, že by s nimi mohl císař o platnosti starých privilegií jednat. Je pravdou, že prostí sedláci nikdy nemohli nad vrchností zvítězit. Avšak 12. ledna 1693 zdůraznil císař Leopold I. v reskriptu zákaz Chodům stěžovat si zakotvený ve „věčném mlčení“ z roku 1668 a připomněl, že privilegia byla dávno zrušena. Znovu jim byla uložena poslušnost vrchnosti. I přes všechna provinění Chodů se císař rozhodl, že bude laskavý a nebude je pronásledovat.¹³⁰

Plzeňští hejtmané dostali od místodržících nařizeno svolat Chody na Chodský hrad a seznámit je s rozhodnutím císaře. Just byl na panovníkův rozkaz zatčen. Protože Chodský hrad už Lamingenovi nepatřil, došlo k časové prodlevě, Chodové tedy byli svoláni do Trhanova až 23. února 1693. Zástupci Chodů se měli dostavit do sálu trhanovského zámku a tam vyslechnout reskript císaře, což odmítli a zůstali všichni na nádvoří. Z okna zámku jim rozhodnutí panovníka přečetli krajští hejtmané Wunschwitz a Hora z Ocelovic. Nejprve v němčině a pak slovo od slova přeložili do češtiny. Celý reskript byl Chodům řádně vysvětlen.¹³¹ Ze shromážděných Chodů vystoupil Jan Sladký Kozina a prohlásil, že jim bylo ve Vídni v roce 1692 císařem sděleno, že privilegia a svobody jim ponechal. Proto Chodové reskriptu nevěřili, nedůvěřovali ani krajským hejtmanům, ale stále byli přesvědčení o existenci císařovy spravedlnosti. Proto opět odmítli robotovat.¹³²

¹²⁷ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 65.

¹²⁸ KOUTNÁ, s. 27.

¹²⁹ LINHART, Jirí a kol., *Slovník cizích slov*, Litvínov 2013, s. 206.

¹³⁰ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 68.

¹³¹ KOUTNÁ, s. 28.

¹³² ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 67.

Protože se sami chtěli přesvědčit o pravdivosti reskriptu, vydali se znovu chodští vyslanci David Forst z Tlumačova, Jan Sladký Kozina z Újezda, Jiří Vogltanz z Klíčova a Adam Ettl z Klenčí počátkem března 1693 do Vídně. Na Chodsku se čekalo, jak jednání dopadne, sedláci odmítali robotovat až do návratu vyslanců. Stále nebezpečí selského povstání a odpor proti vrchnosti byl dobrou záminkou pro V. M. Lamingena k žádosti vyslat na Chodsko vojsko.¹³³

Vyslání vojska místodržící zamítli a znovu se pokusili spor vyřešit klidnou cestou. 7. března 1693 byli Chodové opět svoláni do Trhanova na zámek, kde jim krajští hejtmané znovu přečetli reskript. Dokonce nedůvěřivým Chodům ukázali originál reskriptu s podpisem císaře a jeho pečeti. Ani to nepřimělo Chody k poslušnosti a robotě, stále čekali na návrat svých vyslanců. Nepřesvědčilo je ani varování, že na Chodsko budou vysláni vojáci.¹³⁴

Nyní už místodržící nečekali a obrátili se na velitele pražské vojenské posádky hraběte Dauna a žádali o vyslání vojáků k potlačení chodského odporu proti vrchnosti. Hrabě Daun vyslání vojska odmítl, protože jeho posádka neměla dostatečný počet vojáků a akce by se nemusela zdařit.¹³⁵

Mezitím se chodští vyslanci Ecl, Forst, Kozina a Vogltanz se ve Vídni sešli s advokátem Straussem. Tomu již bylo jasné, že po císařských reskriptech je jen velmi malá naděje na příznivé vyřešení chodského sporu. Strauss poslal císaři dopis, ve kterém se omlouval a tvrdil, že byl o chodském sporu mylně informován a teprve císařský reskript mu vše osvětlil. Vzdal se zastupování Chodů ve sporu.¹³⁶ Také se mu podařilo přesvědčit Ecla a Vogltanze, aby slíbili Lamingenovi poslušnost i robotu, doznali se ke svým proviněním a v memoriálu (prohlášení) císaře prosili pouze o pomoc při řešení předchozích stížností.

¹³³ KOUTNÁ, s. 28.

¹³⁴ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 68.

¹³⁵ KOUTNÁ, s. 28.

¹³⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 407.

Když se o tomto memoriálu dozvěděl Kozina, byl ostře proti. Straussův sollicitátor (právní zástupce s omezeným oprávněním jen k některým úkonům)¹³⁷ Nedorost mu domlouval, v té chvíli Kozina prohlásil: „*A kdybych měl být oběšen, umřu přece jako poctivý člověk.*“¹³⁸

Po podpisu „poslušnosti“ Ecla a Vogltanze císař znovu rozhodl, že Chodům odpustí, ale musí své vrchnosti slíbit absolutní poslušnost. Znovu byli na trhanovský zámek svoláni chodští sedláci, aby je hejtmané s tímto reskriptem císaře seznámili. Chodové se měli zavázat k poslušnosti a věrnosti V. M. Lamingenovi, což neučinili. Sedláci neuvěřili pravdivosti reskriptu a opět odmítli robotovat do doby, než se vrátí vyslanci z Vídně.¹³⁹

Císař hodlal vleklý spor definitivně vyřešit a využil k tomu tento nečestný postup: Místodržcím bylo reskriptem z 12. května 1693 uloženo přizvat do Prahy zástupce chodských sedláků a jejich vrchnost. Lamingen měl sebou přivést i všechny originály chodských privilegií, která mu v roce 1680 přinesla neznámá chodská žena, ty měly být později zničeny před zraky vyslanců.¹⁴⁰ Chodové měli být vyzváni ke složení slibu poslušnosti své vrchnosti a Lamingen se měl zavázat, že svým poddaným nebude ukládat více povinností, než dovoľoval robotní patent z roku 1680. Na Chodsko by bylo posláno vysláno vojsko v případě, že chodští vyslanci odmítnou své vrchnosti poslušnost.

Toto nařízení mělo však zůstat tajné, dokud Chodové místodržcím nedoručí pozdější císařský reskript z 18. května 1693, ke kterému byl přiložen opis dopisu z 12. května. O existenci, tím méně o obsahu listu z 12. května Chodové nevěděli. Oficiální list ze 17. května se zmiňoval o tom, že má být vykonáno předcházející císařovo rozhodnutí, jímž císař definitivně řeší spor mezi Chody a Lamingenen, a že nositelům listu nemá být ublíženo. Chodové se domnívali, že nesou reskript, jenž povede k rychlému vyřešení sporu k jejich prospěchu.¹⁴¹

¹³⁷ LINHART, s. 345.

¹³⁸ NOVOTNÝ, s. 63.

¹³⁹ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 71.

¹⁴⁰ NOVOTNÝ, s. 63.

¹⁴¹ NOVOTNÝ, s. 64.

Cestou do Prahy se vyslanci ještě 2. června 1693 zastavili na Chodsku, kde oznámili, že získali od císaře dekret, kterým snad dosáhnou svých svobod. Do Prahy se s nařízením od císaře vydali tito zástupci Chodů: Kozina, Hrubý, Ecl, újezdský rychtář Syka, mrákovský rychtář Němec, chodovský rychtář Peč, klenečský sedlák Brychta a postřekovský Buršík. Do kanceláře místodržících se dostavili 18. června 1693, aby odevzdali císařský reskript, a místo nadějí přišlo těžké zklamání. Před očima jim byly originály privilegií přestřiženy a prohlášeny za neplatné.¹⁴²

Hrubý, Ecl a Buršík po této pro Chody strašné události museli odjet zpět na Chodsko a seznámit s tím všechny chodské sedláky. Zpět měli přivést písemný souhlas s plnou mocí od všech chodských vesnic, což bylo důležité ke slibu o podrobení a poslušnosti vrchnosti. Zbylí vyslanci byli přinuceni zůstat v Praze a čekat na návrat oněch tří.¹⁴³

Současně s tím nařídil císař hledat po chodských vesnicích dopisy od advokáta Strausse, kterého chtěl za jeho zastupování Chodů potrestat. Lamingenův správce Koš a purkrabí Lícha s ozbrojenou stráží začali prohledávat jednotlivá stavení. Jako první na řadě byla rychta v Draženově, patřící Kryštofu Hrubému. Celý statek bez přítomnosti kohokoli z obyvatel prohledali a našli 2 dopisy od Strausse a 6 od vyslanců z Vídně.¹⁴⁴

Když se o tomto jednání dozvěděli sedláci z Draženova a Újezda, přepadli a zbili vrchnostenské úředníky i s jejich doprovodem. Purkrabího Líchu strhl Jan Selner zvaný Čtverák z koně, stráž odzbrojili a správce Koš utekl.¹⁴⁵ Líchu sedláci uvěznil v Újezdě s tím, že ho sedláci propustí teprve, až budou vráceny ukradené dopisy.¹⁴⁶

Tato revolta se zcela lišila od předešlého odpírání poslušnosti a povinnosti robotovat. Nyní už musela vrchnost co nejrychleji zakročít a povstání potlačit. Koš celou situaci vyličil v dopise, který rychle odeslal krajským hejtmanům a v němž žádal o okamžitou pomoc na propuštění purkrabího.

¹⁴² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 416.

¹⁴³ KOUTNÁ, s. 30.

¹⁴⁴ TEPLÝ, *Chodové ve sporu s Lomikary*, Vyškov 1926, s. 115.

¹⁴⁵ KOUTNÁ, s. 30.

¹⁴⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 419.

Chodové byli krajskými hejtmany vyzváni k okamžitému propuštění Líchy. Na to odpověděli, že čekají na vrácení ukradených dopisů a na souhlas svých delegátů z Prahy.¹⁴⁷

O vzpouře Chodů ale už věděl V. M. Lamingen, který byl v té době v Praze, a uvěznění purkrabího oznámil místodržícím. Ti nechali ještě před úředním oznámením od krajského hejtmana předvolat dne 23. června 1693 zbylé vyslance Syku, Peče, Kozinu, Brychtu a Němce a chtěli je donutit ke složení slibu poslušnosti a předepsaným robotám.¹⁴⁸ Chodům bylo vysvětleno, jaké jim hrozí nebezpečí, pokud dojde k otevřené vzpouře, neboť ta by pak musela být vojensky potlačena.

Vyslanci v Praze odmítli bez vědomí všech chodských obcí přísahat věrnost Lamingenovi, proto byli zatčeni a uvězněni na novoměstské radnici. Místodržící ještě tentýž den požádali o vojenskou pomoc na potlačení vzpoury. Zpráva o zatčení chodských vyslanců v Praze všechny na Chodsku vyděsila a tak 1. července zajatého Líchu propustili, ale přesto už nešlo zabránit vojenskému zásahu.¹⁴⁹

Ve Vídni v hostinci byl stále David Forst, měl tam zůstat do doby, než Chodové zaplatí dluh za pobyt. K Chodům ve Vídni se přidal jako nový právní zástupce baron Blažej Tunkl¹⁵⁰, zchudlý moravský šlechtic, který je byl ochotný zastupovat místo Strausse. Forst a Hrubý byli na císařský rozkaz uvězněni a místodržící nařídili Lamingenovi, aby je na své útraty dopravil do Prahy, kde mělo dojít k dalšímu vyšetřování. Chodové mezi tím vybrali 90 zlatých, které poslali B. Tunklovi do Vídně, ten měl přijet do Prahy, sejít se s chodskými rychtáři a domluvit další kroky během zastupování Chodů. Při vstupu do Prahy byl zatčen a uvězněn.¹⁵¹

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 74.

¹⁵⁰ TEPLÝ, s. 170.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 120.

Asi koncem června 1693 se ještě jednou vydali do Vídně Kryštof Hrubý a Adam Ecl se snahou přesvědčit císaře o právech Chodů. Cesta nebyla úspěšná, Hrubý byl ve Vídni zatčen a předveden v řetězech do Prahy.¹⁵²

10.3 Potlačení vzpoury

Velitelem celé vojenské akce byl plzeňský krajský hejtman Fridrich Jaroslav Hora z Ocelovic. Se 180 vojáky a 130 muži sebranými v kraji jako branná pohotovost nazývaná „krajský výbor“ udeřil 6. července 1693 na chodské vesnice.¹⁵³ Ve vesnicích Kleneč, Draženov, Újezd, Chodov a Postřekov sedláci nekladli žádný odpor, ale složili slib poslušnosti po dobu, než se domluví všechny obce, odmítli. Pro výstrahu bylo zatčeno a v Domažlicích uvězněno 72 sedláků, asi 200 jich s ženami, dětmi a dobytkem uprchlo do lesů, kde tábořili na nepřístupných místech.¹⁵⁴

V Tlumačově narazilo vojsko na odpor, proti se postavilo asi 400 obyvatel. „Krajský výbor“ byl pro nespolehlivost rozpuštěn a kvůli přesile sedláků vojsko 9. července ustoupilo do Domažlic. F. J. Hora nechal hlídat hranice s Bavorskem, aby tam uprchlíci nemohli přeběhnout a čekal, až hlad vyžene sedláky z jejich úkrytů. Tato nepříznivá situace donutila ve dnech 13. – 14. července většinu chodských vesnic, aby se vzdaly. Zbývaly pouze Pocinovice a Lhota, které svou polohou byly od konfliktu vzdáleny. Tam dorazilo vojsko 15. července a podle nařízení místodržících měl dát F. J. Hora přednost shovívavému jednání před ostrým střetem. Vojáci obklíčili Pocinovice a zatkli 15 povstalců. Když se chtěli sedláci dostat z obklíčení, padl nečekaný výstřel a vystrašení obyvatelé se vzdali. Hned poté se vzdala i poslední chodská ves – Lhota.¹⁵⁵

„Tak bylo ve 12 dnech potlačeno takřka bez výstřelu Chodské povstání, vyprovokované z největší části neobratným postupem úřadů a ovšem i surovým jednáním Lamingenových úředníků.“¹⁵⁶

¹⁵² NOVOTNÝ, s. 67.

¹⁵³ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 423.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 427.

¹⁵⁵ ROUBÍK, *Zápas Chodů za svobodu*, s. 75.

¹⁵⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 429.

Na 17. července 1693 byli pozváni do Trhanova zástupci všech chodských vsí. Tam písemně uznali svou vinu a složili Lamingenovi slib poslušnosti a roboty, podle robotního patentu z roku 1680. Dostavili se všichni rychtáři a konšelé chodských vsí, mimo několika pocinovických. Také chyběli někteří vůdci z Postřekova, Chodova a draženovský rychtář Kryštof Hrubý.¹⁵⁷

10. 4 Po povstání

Po prohraném povstání Chodů v červenci 1693 bylo uvězněno 72 chodských sedláků, někteří v Domažlicích, jiní v Horšovském Týně, Stříbře a v Plzni. Mezi předáky odbojných Chodů, kteří se vzbouřili proti Lomikarovi, patřili rychtář z Draženova Kryštof Hrubý, Jan Sladký a rychtář z Újezda Jiří Syka (Zíka), Adam Ettl a Jakub Brychta z Klenčí, rychtář z Chodova Jiří Peč, rychtář z Mrákova Vavřinec Němec a Volf Buršík z Postřekova známá jsou i jména dalších chodských rebelů: Jan Selner z Újezda, Matěj Just z Domažlic, David Forst konšel z Tlumačova a jiní.¹⁵⁸

Volf Maxmilián Lamingen žádal u místodržících o přísné potrestání vůdců povstání. Apelační soud 30. července vynesl rozsudek, který byl podle V. M. Lamingena velmi mírný, proto se proti němu odvolal a požadoval exemplární potrestání, kterého pomocí svých přátel ve Vídni v únoru 1695 dosáhl. Podle míry zavinění byly obžalovaným uděleny 3 druhy trestů:

- k trestu smrti byli odsouzeni Jan Selner, Kryštof Hrubý a Jan Sladký Kozina jako největší provinilci
- k trestu 3denního vystavení na pranýři, poté zbičování a nakonec vypovězení ze všech Lamingenových dědičných statků soud odsoudil Adama Etzla a Davida Forsta
- k trestu vězení byli odsouzeni ostatní zatčení sedláci podle míry provinění takto

¹⁵⁷ KOUTNÁ, s. 31.

¹⁵⁸ SLADKÝ, s. 5.

- a. ke 3 rokům – Podestát z Újezda, Kostlivý z Klenčí, Strnad z Pocinovic a Just z Domažlic.
- b. k 1 roku – Schmidt z Postřekova, Bečvář, Svačina a Buršík z Postřekova.
- c. k 3 měsícům – Scharkan z Újezda, Suda, Mikuláš Kubojic a Jan Bečvář z Pocinovic.¹⁵⁹

Protože šlo o hrdelní tresty, musel rozsudek schválit císař Leopold I., rozsudek byl 9. září 1695 potvrzen, ale v mírnější podobě, než jak rozhodl apelační soud. Oběšen v Plzni měl být jen jeden z hlavních vůdců a to ten, který bude vyšetřovací komisí v Praze uznán nejvíce vinným. Kryštof Hrubý ve vězení zemřel, tudíž zbyli jen 2 obvinění. Na Lamingenovo doporučení komise určila jako největšího viníka Kozinu. Jan Selner byl odsouzen k 3 rokům vězení a nuceným pracím v Komárně na Dunaji.¹⁶⁰

Plzeňští krajští hejtmané svolali 24. listopadu 1695 do Trhanova všechny Chody a přečetli jim císařský ortel a *„přijali od nich hrdelní revers, v němž Chodové prohlašovali na věky za všechny Chody nynější i budoucí, že litují svého provinění a slibují své vrchnosti poslušnost i poddanství.“*¹⁶¹

28. listopadu 1695 byl Jan Sladký Kozina oběšen v Plzni mistrem popravčím Bartolomějem Kvičalou. Poprava se konala v místě nynějšího plzeňského Prazdroje blízko vodárenské věže a přesné místo je označeno křížkem.¹⁶² Kvůli zvýšení účinku trestu se popravy muselo zúčastnit 66 chodských mužů a chlapců.¹⁶³ Na šibenici viselo Kozinovo tělo pro výstrahu pravděpodobně až do 26. listopadu následujícího roku. Podle hrdelního řádu tělo viselo, pokud samo nespadlo, nebo se neutrhla oprátka. Pak si mohli pozůstalí ostatky vyprosit a pohřbít, nebo byly zahrabány pod šibenicí.¹⁶⁴ Co se doopravdy stalo s ostatky J. S. Koziny není známo.¹⁶⁵

¹⁵⁹ KOUTNÁ, s. 32.

¹⁶⁰ SLADKÝ, s. 22.

¹⁶¹ KOUTNÁ, s. 32.

¹⁶² NOVOTNÝ, s. 72.

¹⁶³ KOUTNÁ, s. 32.

¹⁶⁴ TEPLÝ, s. 128.

¹⁶⁵ NOVOTNÝ, s. 72.

Chodové si v průběhu let vytvořili legendu o vyzvání „Lomikara“ na boží soud. Jedná se o památnou větu „Lomikare, Lomikare do roka ha do dne, zvu tě na boží soud.“ V. M. Lamingen zemřel 2. listopadu 1696 skoro rok po Kozinově popravě. Podle Chodů se proroctví naplnilo.

„Lamingenova vdova a dcery si však statky tyto dlouho nepodržely. Již dne 14. června r. 1697 prodaly je prvnímu kupci, jenž nabídl nejvíce, Jindřichovi Jiřímu sv. p. Stadionovi, pánu na Wallburku a Sautrachu, kanovníku a děkanu kapitoly v bavorském Würzburku a místodržícímu knížectví würzburského za trhovou cenu 560.000 zlatých a 1000 zl. klíčného. Tak dostal se na Chodsko nový rod, jenž byl pak v držení panství kdysi Lamingenovských až do 19. století.“¹⁶⁶

„Chodové si oddechli a řekli: dcery prodaly nás i tátu. Neboť ten zapomenut dětmi a proklínán sedláky spal v kryptě klenečské u sv. Martina.“¹⁶⁷

11 Kozinovská tradice v beletrii

Kozina, jeho život i smrt se staly náměty mnoha děl, ať již románů či vědeckých studií, ale i pohádek. Asi nejznámějším z nich je v současnosti Jiráskův román Psohlavci z roku 1884 (knižně vydán poprvé 1886). Ten sloužil jako inspirace i dalším umělcům, například Karlu Kovařovici, který složil operu Psohlavci, jež měla premiéru roku 1898, nebo dvěma filmovým režiséry, kteří v letech 1931 a 1955 natočili stejnojmenný historický film. Lidová tradice o Kozinovi a Lomikarovi byla ale na Chodsku rozšířena ještě dříve, než Alois Jirásek napsal román „Psohlavci nebo pověst „Boží soud“.¹⁶⁸ K rozšíření povědomí o Chodech přispěli nejen Alois Jirásek, Božena Němcová či Jaroslav Vrchlický, ale také chodští rodáci, badatelé a spisovatelé – Hippolyt Randa, Jindřich Šimon Baar, František Teplý, Jan František Hruška, Jiří Kajer, Václav Sladký, Jan Bozděch, Jan Vrba, přestože některým z nich vyčítají minulí i současní historikové historické nepřesnosti. Chodsko, život na něm a odpor Chodů k vrchnosti jsou tématy i výtvarných děl, například maleb Jaroslava Špilara (1869–1917), jehož obrazy „Robota“

¹⁶⁶ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 465.

¹⁶⁷ TEPLÝ, s. 156.

¹⁶⁸ JIRÁSEK, Alois, *Staré pověsti české*, Praha 2003, s. 223.

a „Kozina před Lomikarem“ patří k dílům nejčastěji reprodukováným v publikacích o Chodsku, nebo fiktivní portrét Jana Sladkého Koziny od Mikuláše Alše.

O Chody se zajímali autoři už v době Národního obrození, kdy se dostávají do popředí zájmu spisovatelů hrdinové z řad prostého lidu, jsou oslavováni hlavně odpůrci Němců a bojovníci za práva Slovanů. Fr. Teplý uvádí ve svém spise „Chodové ve sporu s Lomikary“, že roku 1799 začal převor domažlického kláštera Arnošt Papstmann psát novou kroniku, ve které popisuje těžký život Chodů za Lamingenů. Kronika zmiňuje i Kozinu, který byl pro obhajobu práv chodských sedláků oběšen a který prý před smrtí předpověděl Lamingenovi, že do roka zemře a jeho duše přijde před Boží soud.¹⁶⁹

Výzvy chudých lidí k Božímu soudu jsou známé již od středověku. Lidé věřili, že Bůh bude jednat spravedlivě a odsoudí kruté a nespravedlivé pány. Kozinova výzva je tedy pravděpodobně pouze lidovou tradicí a Kozina ji nikdy nevyslovil.¹⁷⁰ Přesto je památná Kozinova věta součástí mnoha příběhů a má mnoho variant. Teprve po vydání „Psohlavců“ A. Jiráska se vžila věta „*Lomikare! Do roka budeme spolu stát před súdnů stolicí Boží, hin se hukáže, hdo z nás---*“.¹⁷¹ Je zajímavé, že v historii Chodska není nikde zmínka o tom, že by Chodové o sobě mluvili jako o „Psohlavcích“. Až po vydání tohoto románu si Chodové vzali toto pojmenování za své, a to i s praporem, jehož autorem je Mikoláš Aleš a na němž je vyobrazena psí hlava.

Jak vypadala chodská korouhev, nebo odznak na praporci v minulosti není známo,¹⁷² ale ještě v roce 1545 je na praporu pár plstěných bot, což dosvědčuje listina o sporu Petra ze Švamberka s falckým delegátem. Podobu chodské pečeti známe už z první poloviny 16. století.¹⁷³ Chodská pečeť z roku 1612 měří v průměru 35 milimetrů, uprostřed je chodská sekera – čakan (horní část), kolem 14 hvězd a body. Jestli měl počet hvězd nějakou souvislost s počtem chodských vesnic, není známo. Kolem vyobrazení sekery je nápis: † S. CHODOWE * Z DOMAZLICZ.¹⁷⁴

¹⁶⁹ TEPLÝ, *Chodové ve sporu s Lomikary*, s. 135.

¹⁷⁰ KRAMAŘÍK, Jaroslav, *Kozina a Lomikar v chodské lidové tradici*, Praha 1972, s. 86.

¹⁷¹ JIRÁSEK, Praha 1966, s. 247.

¹⁷² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 572.

¹⁷³ Tamtéž, s. 567.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 569.

Podle Františka Roubíka je název psohlavci doložen jako přezdívka, spíše nadávka, která označuje vzteklého, vzpurného člověka. „Podle Zlobického nazývali tímto jménem Domažličtí okolní Chody. Označení toto mající v němčině obdobu v nadávce „Hundskopf“, máme pro Chody doloženo již z počátku 17. Století.“¹⁷⁵ Také Pavel Stránský, který už v roce 1634 psal o Chodech v díle „Respublica Bojema“, říká: „Již mnoho času právem zástavním pod mocí jeho (T. J. města Domažlic) jest lid nevšedním svobodám se těšící, jemuž se říká Chodové aneb po sprostě Psohlavci“.¹⁷⁶ Dalším dokumentem zmiňujícím psohlavce je protokol 1. c. 295 ke dni 1694, 21./1, který „dovšedňuje vyrovnání outraty 10 zl. 12 kr. ve vsi Ejpovicích od vojáků proti rebelujícím Psohlavcům.“¹⁷⁷

Kozinovské tradici v lidovém vyprávění se věnovala také Božena Němcová, která pobývala na Chodsku v letech 1845–1847. Při svých návštěvách na chodských hyjtách (návštěvách) si zapisovala vyprávění o životě tamních sedláků. Jedním z příběhů v její knize „Obrazy z okolí domažlického“ (1848) je vyprávění tehdy devadesátileté babičky z Újezda, podle které byl Kozina popraven v Klatovech.¹⁷⁸ V době, kdy byl příběh zaznamenán, byly Klatovy opravdu krajským městem, ale v době poprav v roce 1695 byla krajským městem Plzeň. Podle tohoto vyprávění si Kozina při cestě na smrt zpíval a zvony samy od sebe zvonily. Pod šibenicí se prý obrátil k Lomikarovi a zvolal „Lamingare! Do dne do roka tě zvu na soud boží!“¹⁷⁹ V pověsti se dále říká, že Kozina byl rychtářem v Újezdě a popravě se zúčastnila i jeho žena, které panstvo házelo peníze (tolary) do klína. Ona si peníze nevezala s tím, že je nechce, protože peníze jí muže nenahradí. Lomikar poslední den roku po popravě Koziny nechal vystrojit hostinu a se smíchem zvolal – „Ha, ha, Kosino, rok a den je, a já jsem posud zde!“¹⁸⁰ V tu chvíli prý zčernal, svalil se a zemřel.

Ve svých sebraných spisech „Chodsko“ se chodský rodák Jan Vrba věnuje době, v níž na Chodsku žili Lamingenové. Podle J. Š. Baara má tato práce tolik nepřesností a

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 571.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ TEPLÝ, s. 171.

¹⁷⁸ NĚMCOVÁ, Božena, *Obrazy z okolí domažlického*, Praha 1912, s. 61.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 62.

¹⁸⁰ Tamtéž.

historických nepravd, že Vrbovi dopisem doporučil, aby se raději věnoval přírodním tématům, kterým rozumí, když se mu nechce bádát v archívech. Dopis je uložen v Muzeu J. Š Baara v Klenčí. V díle „Chodsko“ uvádí Vrba pověst o Kozinovi, že byl Lomikarovým synem a měl poměr s jeho dcerou. Kozinova smrt prý byla motivována krvesmilstvím.¹⁸¹ Vrba také tvrdil, že první zmínka o jménu „Psohlavci“ je teprve v díle Boženy Němcové „Obrazy z okolí Domažlického“ z roku 1848, což není pravda.¹⁸²

Vyprávění o Kozinovi a Lomikarovi se mezi lidmi šířila také ústně ve formě pohádek, pověstí a písní. Vyprávění se většinou zaměřovalo na nějakou historickou skutečnost a ta byla rozvíjena a upravována podle soudobých znalostí, zkušeností a vědomostí vypravěče. Později byly některé příběhy zaznamenány.

Jiří Kajer z Postřekova sepsal chodské pohádky v knize „Horské kvítí“ a postřekovští také byli prvními posluchači, pohádky vymýšlel nebo přepracovával z vyprávění postřekovských. Pohádka „O chodské koruně“ (Ze starých pamětí „nášeho dědka“) vypráví o setkání Chodů s českým králem, „*který tenkrát česky nerozuměl*“¹⁸³, kdesi nad Klenčím. Při setkání Chodů s králem měl rychtář podle starých zvyků na hlavě širák. Toho si všiml někdo z královského doprovodu a doneslo se to až k Lomikarovi. Lomikar poslal ihned do Vídně žalobu, že Chodové mají nějakou korunu a jednoho že vždy korunují. Tento příběh dále rozebírá rod Kryštofa Hrubého z Draženova a chodská privilegia. Popisuje také i selské bouře, týrání sedláků a smrt Kryštofa Hrubého a Jana Sladkého Koziny. V závěru je sice Kozina oběšen a Kryštof Hrubý zemře ve vězení, ale příběh touto tragédií nekončí, právě naopak: „*Ale naše stará práva nepřestala platit a platí i dnes, třeba se již o ně nehlásíme. Jednou, ale přijde čas, kdy i na tohle dojde a přijde někdo spravedlivý, který je uzná.*“¹⁸⁴. Další z pohádek, „O věčném strážci“ pojednává o Chodovi, který zabloudil poslední den v roce na Sádku (nejvyšší hoře Haltravy), kde potkal muže v bílém šerkováku (dlouhý kabát), žlutých koženkách (kalhoty) a modrém lajblu (vesta). Muž měl vysoké boty, v ruce čekanu, na hlavě černý širák a za ním šel pes – vlčák. Bylo to starobylé oblečení, které se na Chodsku nosilo

¹⁸¹ VRBA, s. 295.

¹⁸² ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 572.

¹⁸³ KAJER, Jiří, *Horské kvítí. Chodské pohádky*, Praha 1948, s. 39.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 40.

kdysi dávno. Oba dva muži se spolu vydali směrem k Čerchovu (nejvyšší hoře Českého lesa), kde se mezi kameny otevřel vchod do podzemí. V jeskyni seděli u stolu všichni známí chodští sedláci – Kryštof Hrubý, Pelnář z Újezda, Brychta, klenecký Ecl a další. Podali si ruce a porozprávěli, zanedlouho je však museli opustit, venku se Chod muže zeptal, kdo vlastně je, „*Kdo já jsem, inu mohu ti to říci! Já jsem věčný strážce Chodské a České země. Každou noc obcházím a prohlížím místa, kde stávali stráže, každou noc dávám pozor, nežene-li se na náš kraj nějaké neštěstí a nebezpečí. Všechno již z těch starých časů pominulo, všechno zmizelo, jenom já jsem zůstal a zůstanu na své stráži na věky!*“¹⁸⁵. Až prý bude v České zemi a na Chodsku nejhůře, zpod Čerchova vyjdou všichni věrní Chodové na pomoc. Chudí lidé se vždy obraceli o pomoc ke svým hrdinným předkům; podobnost s Blanickými rytíři je více než nápadná. Vzhledem k tomu, že autor tyto pohádky sepisoval v posledních letech druhé světové války, zdá se pravděpodobné, že Chodové, žijící v té době na území zabraném Říší, potřebovali povzbuzení v podobě příběhů o známých hrdinech, kteří byli nezlomní v boji za svou nezávislost.

Jakub Cvačka z Trhanova chodil na popud své matky, sloužící u Stadionů na trhanovském zámku (Stadionové vlastnili trhanovský zámek až do jeho zkonfiskování v roce 1945), po vesnicích a na hyjtách sbíral materiál pro svou knihu „Vo Kozinovi ha vo Lomikarovi“ (Pověsti a Příběhy lidu chodského). Všechny pověsti napsal v chodském nářečí a na stránkách 74 – 75 najdeme jména všech původních vypravěčů a rok jejich narození a úmrtí. Pověst „Zrzák Lomikar“ (na Chodsku se tradovalo, že byl Lomikar zrzavý, buď podle paruky na obrazech, nebo proto, že zrzaví lidé byli podle Chodů potměšilí) vypráví o tom, že se Kozinova velmi hezká žena zalíbila Lomikarovi. Ten začal navštěvovat Kozinův dvůr, ale se zlou se potázal. Kozina s pacholky ho pomazali kolomazí a posypali trávou, z toho měl zrzavou hlavu, odtud zrzák Lomikar. „*Kozinovi to hale nezapomil...*“¹⁸⁶ Pověst je variací na chodskou teorii, že Lomikar chodil za Kozinovou ženou, ale hrdá Chodka mu nepodlehla, a tak nechal Lomikar Kozinu pověsit, aby se jí mohl zmocnit. V dalším z příběhů knihy, „Nejdraší co míl“, je už Kozina „na pravdě boží“. Vyprávění ukazuje hrdost Kozinovy ženy, která odmítá

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 11.

peníze od „Lomikarky“ pro své děti. Děti dostali od svého otce otcovské požehnání, tedy to „nejdraší co míl“, a takové požehnání nejde penězi vyplatit. „Lomikarka“ žádá Kozinovou o odpuštění, ale ta ji odkáže k Božímu soudu. Zde je velmi patrná podobnost s Kozinou a jeho vyzváním Lomikara k Božímu soudu.¹⁸⁷

Pověsti a vyprávění z Chodska zaznamenal také klenečský rodák Jindřich Šimon Baar. Ve sbírce „Pověsti z Chodska“ najdeme příběh „Kamenná mísa“, na jehož začátku jsou zmíněny historické údaje (mezi jinými bitva na Bílé hoře), ale také noví páni na Chodsku – Lamingenové, a zvláště pak „Lomikar“. Dále jsou zde uvedena jména sousedů trhanovského panství a dozvíme se i to, že na hranicích, kde se stýkají země, kraje nebo panství, se stavěly hraniční kameny – mezníky. Není bez zajímavosti, že dodnes stojí takový mezník, trojboký hranol s erby tří majitelů okolních panství, v lese pod Čerchovem. Vede tudy turistická cesta a místo je známé pod názvem „U tří znaků“. Pro pověst Kamenná mísa je podobný mezník klíčový. Když nechal Lomikar stavět silnici z Trhanova přes Červený mlýn a Čerchovku, nechal na místě, kde se křižovaly hranice čtyř panství, zasadit mezník. V žulovém lomu nechal udělat hranol, který byl zakončen kamennou mísou s poklopem. Na místo, kde se stýkaly hranice panství trhanovského, týnského, ronšperského a pivoňského pozval Lomikar jejich majitele na hostinu. Z Týna přijel Trauttmansdorf, z Ronšperka Vunšvic a z Pivoně převor kláštera. Kuchař vařil pokrmy na otevřeném ohni a servíroval je právě v kamenné míse na mezníku. Když však kuchař odklopil mísu, místo račí polévky se vařila hustá rudá krev a z ní se vynořila zmije se čtyřmi hlavičkami – páni byli čtyři. V tu chvíli se prý v okolních vesnicích rozezněly zvony a posměšně zvonily „Dobrou chuť, dobrou chuť“. Panstvo se rozuteklo, mísa zmizela, jen ta zmije se prý právě v pravé poledne ukáže a tancuje.¹⁸⁸

„Chodskou čítanku“ uspořádali chodští rodáci Jindřich Šimon Baar, Jan František Hruška a František Teplý. Vyšla v roce 1927 v 2800 výtiscích a 30 číslovaných na ručním holandském papíře, z nichž bylo 20 prodejných. Toto první vydání je v textilní vazbě s chodskými motivy. Čítanka byla koncipována jako sborník chodských pohádek,

¹⁸⁶ CVAČKA, Jakub, *Vo Kozinovi ha vo Lomikarovi. Pověsti a příběhy lidu chodského*, Praha 1946, s. 11.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 22.

pověstí a básní od různých autorů. „*Chce tedy tato kniha i doma zachrániti, co ještě vůbec zachrániti lze. Byla by ovšem marná naše snaha, kdyby Chodové sami se zachrániti nechtěli, kdyby dál chtěli bořit a nikoli – tvořit.*“¹⁸⁹ V „Pověsti o smrti Koziny na šibenici“ se vypráví, jak jeho žena, jeho dvě děti a 68 chodských sedláků doprovází Kozinu na smrt. Někteří z přihlížejících pánů házeli Kozinově ženě peníze, ale ona je odmítla s tím, aby si peníze nechali a vrátili jí jejího nevinného muže. V několika pověstech se opakuje, že políbil ženu a děti, i když víme, že se chodské ženy exekuce vůbec neúčastnily. Před smrtí podle pověsti zvolal Kozina „*Lomikare, Lomikare! Do dne ha do roka budeš se mnou státi před soudnou stolicí Boží, tám se vokáže, hdo...*“¹⁹⁰ nestačil dopovědět, kat mu podtrhl žebřík. V jiném z příběhů, „Pověst o smrti Lomikarově“ se poslední Kozinova věta liší „*Lomikare, do dne ha do roka Pánbů nás rozsúdí...*“¹⁹¹ Podle této pověsti, když uplynul od popravy Koziny rok, nechal Lomikar uspořádat hostinu, nalil si skleničku a zvolal „*Kozino chybáš, rok pryč a já tu ještě!*“¹⁹² V té chvíli se prý ve dveřích objevil černý pes s ohnivým jazykem, Lomikar padl a zemřel.

I Jaroslav Vrchlický se tímto příběhem inspiroval a jeho "Balada o smrti Jana Koziny" pojednává o popravě Jana Sladkého a následném vyzvání na Boží soud.

*„Vším zní ta smutná novina,
ji zná už každá ves,
že dobrý náš Jan Kozina,
pod rukou kata kles.*

*Však rok a den to pouze jen,
Bůh to tak nenechá!
Na věčný soud jde Lamingen,
to naše útěcha.*“¹⁹³

¹⁸⁸ BAAR, Jindřich Šimon, *Pověsti z Chodska*, Praha 1930, s. 31 – 34.

¹⁸⁹ BAAR, TEPLÝ, HRUŠKA, s. 5.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 227.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 230.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž, s. 229.

12 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem chtěla přehledně zpracovat historii Chodů od jejich původu až po vyvrcholení jejich odboje, kterým je vzpoura vedená Janem Sladkým Kozinou, a upoutat tím zájem lidí o můj rodný kraj. Práce bude uložena v obecní knihovně v Klenčí pod Čerchovem k volnému přečtení.

Původ Chodů není znám, ale odborná veřejnost se přiklání k domněnce Františka Roubíka, že Chodové jsou samostatný starý český kmen, který žil nejen na Chodsku, ale také v okolí dnešních Klatov a Sušice a ve vnitrozemí sahala jejich osídlení až k soudobé Plzni. Tuto teorii podpořil také například Jan František Hruška svým zkoumáním chodského nářečí.

Obyvatelé Chodska žili v málo úrodné oblasti, ale na život na hranici se adaptovali. Mýtili les na políčka a louky. Stavěli si chalupy z kamene a klád, jejichž součástí byla téměř vždy skryš, kam se mohly v případě nebezpečí schovat ženy a děti, zatímco dobytek ukrývali na místech hluboko v lesích, kam vedly cesty přes bažiny po hatích. Chodové se ve svém životě opírali o práva zvyková, mezi něž například patřilo, že směli porážet dřevo na palivo a stavby, pálit kolomaz a do roku 1520 vařit pivo. Mohli se bez povolení vrchnosti ženit, provozovat řemesla, jezdit nebo chodit na trhy.

Povinností Chodů bylo strážit západní hranici Čech před nájezdy vojsk, bránit zabírání královských lesů, ale také doprovázet obchodníky až do trhového města Domažlice. Za tuto službu dostali jako strážci hranic od svých panovníků v průběhu let 1325–1612 celkem 24 privilegií, která jim zaručovala určitá práva a svobody, jimiž se lišili od ostatních poddaných (jednalo se například o zákaz usazování šlechty na chodských gruntech, osvobození od placení mýt a cel, platba roční královské berně jen ve výši 24 hřiven stříbra a byli zbaveni povinnosti roboty). Žádný z majestátů se nedochoval v originále. Strážní povinnost Chodů však po přesném vymezení hranice ztratila na svém významu.

Již privilegium z roku 1325 zaručovalo Chodům stejná práva jako městu Domažlice, ale prakticky bylo nemožné je uplatnit. Funkce chodského písaře a rychtáře byly v rukou

domažlických měšťanů, a pokud se spory dostaly před komorní soud, Chodové vždy prohráli.

Chodové byli poddanými panovníků, kteří po celá staletí svůj majetek pro zisk zastavovali. Zástava Švamberkům trvala skoro 30 let (1547–1572) a mezi Chody a Švamberky za tuto dobu docházelo k mnoha soudním sporům. Na stížnost Chodů z roku 1560 reagoval císař dokonce tím, že dal Petrovi ze Švamberka právo potrestat své neposlušné poddané na hrdle a Chodům opět nařídil poslouchat svou zástavní vrchnost. Je třeba zdůraznit, že Švamberkové neuznávali právo zvykové, na kterém Chodové lpěli, ale práva a svobody, která jim byla písemně potvrzena, víceméně dodržovali.

Neochota sedláků podřídit se nenáviděnému pánu a nenaplněné sliby panovníků, že Chodové nebudou zastavováni ani prodáni, přivedla chodské sedláky na myšlenku vlastní svobody, což bylo v této době velmi neobvyklé. Když v roce 1561 podal Petr ze Švamberka ke královské komoře další ze stížností na své poddané, obrátili se Chodové ještě před projednáním této stížnosti ke komoře se zcela novou strategií - s otázkou, zda by byla ochotná jednat s nimi o jejich vlastním vykoupení se za zástavy.

Komorní soud, po mnoha jednáních, rozhodl o výkupu v roce 1570 a k vlastnímu aktu došlo v roce 1572. Svobody však Chodové dosáhli na pouhých sedm let. Neuměli s ní zacházet, neplnili povinnosti, které měli ke koruně, a proto je v roce 1579 dostalo pod správu město Domažlice. Z počátku se Chodům žilo pod Domažlickými dobře, ale brzy nastala stejná situace jako za Švamberků – oklešťování práv a svobod, nucení k robotě a podobně.

Po bitvě na Bílé hoře v roce 1621 se v Čechách dostali k moci příznivci vítězných Habsburků. Jedním z nich byl Volf Vilém Lamingen. Lamigenové nejdříve získali Chody do zástavy, a to už 31. července 1621, za pouhých 7500 zlatých. Odhadovaná cena chodské zástavy (bez hraničního lesa a německých vesnic, jejichž hodnota byla odhadnuta na 10 458 kop) byla 37 000 kop míšeňských. Roční výnos celého panství činil 37 005 kop. Zástava trvala až do roku 1635. Mezi novou vrchností a jejich zástavními poddanými docházelo k častým sporům, obě strany si neustále stěžovaly u dvorské komory a císaře. Chodové opět nabízeli panovníkovi, že se ze zástavy vyplatí,

ale požadovaná částka pro ně byla příliš vysoká. A tak v listopadu roku 1630 císař postoupil celý majetek, to je Chodský hrad v Domažlicích s vesnicemi a lesy, které k němu patřily, do dědičného držení Volfa Viléma Lamingena za 56 000 zlatých rýnských a k tomu ještě získal deset německých vsí „na království“. Po dalších vleklých jednáních, na kterých se česká komora snažila dokázat nevýhodnost prodeje, potvrdil císař svým reskriptem roku 1635 dědičné držení chodských statků Lamingenům.

Lamingenové od počátku tvrdě postupovali proti požadavkům Chodů, kteří tvrdošíjně trvali na svých právech a svobodách, protože nepoddajnost poddaných bránila v rozvoji panství a výnosu z něj. I syn Volfa Viléma, Volf Maxmilián se důrazně stavěl proti opakujícím se stížnostem Chodů a trval na tom, že prodej statků do dědičného držení je platný a tím tedy zanikla všechna stará práva. Spor byl ukončen až reskriptem z 24. března 1668, kde se uvádí: „*Chodové pozbyli rebelií svých starých privilegií a práv, ..., Chodové že se proto jednou pro vždy zamítají se svou žádostí za potvrzení privilegií, že se odkazují k poddané poslušnosti Lamingenovi a ke konání všech povinností jako dědiční, člověčenstvím povinní poddaní, jejich privilegia že se ruší a ukládá se jim pod těžkým trestem perpetuum silentium (věčné mlčení).*“¹⁹⁴ Ani to Chody neodradilo a dále pokračovali v boji.

Koncem 17. století, kdy již nebyla zvyková práva dávno platná a privilegia Chodů byla zničena. Ani pak Chodové ve svém boji proti nenáviděným pánům nepolevovali. Jejich odpor vyvrcholil v červenci 1693 Chodským povstáním, které propuklo po té, co byly před očima chodských vyslanců zničeny originály privilegií. Následně sedláci z Draženova a Újezda, přepadli a zbili vrchnostenské úředníky prohledávající chalupy a uvěznilí purkrabího. Odpovědí Lamingena bylo vyslání vojska, které během 12 dnů povstání potlačilo. Při povstání zpočátku drželi sedláci z chodských vesnic při sobě, všichni odpírali Lamingenovi poslušnost, ale bojů proběhlo jen několik. Později z obavy o majetek nebo o život podepsalo několik chodských sedláků Lamingenovi poslušnost. Po potlačení povstání byli vůdci Jan Sladký Kozina, Kryštof Hrubý (zemřel ve vězení), David Forst, Jan Selner z Újezda a mnoho dalších pro výstrahu potrestáno.

¹⁹⁴ ROUBÍK, *Dějiny Chodů u Domažlic*, s. 358.

Lamingenové vládli na Chodsku až do roku 1697 (viz příloha 5), kdy vdova po V. M. Lamingenovi statky prodala Jindřichovi Jiřímu Stadionovi.

V povědomí Chodů až do dnešních dnů zůstává „Lomikar“ nenáviděným a krutým cizákem. Je ale pravdou, že se zasloužil i o rozvoj dané oblasti. Založil první manufaktury a sklářské a železné hutě, i když to bylo většinou v nových „německých“ vesnicích. Chodové dál zůstali sedláky a chalupníky, kteří obdělávali svá kamenitá políčka.

Boj Chodů za práva byl od počátku nerovný. Na jedné straně zástavní nebo dědičná vrchnost se svými právními zástupci a proti ní prostí sedláci, kteří byli většinou negramotní a nerozuměli vždy právním dokumentům, které jim byly předkládány. Většinou se opírali o právo zvykové, které nedokázali podepřít právními argumenty, a proto nebylo soudem uznáno. Pro své spory jen těžko získávali právní zástupce, neměli peníze ani styky a bylo málo těch, kteří by byli ochotni je zastupovat. Z neznalosti nedokázali využít ani všechna práva, která jim zaručovala jejich privilegia. I přes tyto nezdary Chodové dál vedli nerovný boj za svobodu a svá práva, později alespoň za navrácení svých práv.

Život poddaných za feudalismu byl velmi těžký, často byli hrubě ponižováni, tvrdě vykořisťováni a neuposlechnutí rozkazů vrchnosti vedlo k potrestání. Přesto byli lidé, vedeni náboženstvím, většinou smíření s tím, že poddaný musí svou vrchnost poslouchat. Chodové své zástavní vrchnosti sice příliš nedůvěřovali, ale pevně věřili v panovníkovu spravedlnost, a proto se k němu ve svých sporech vždy obraceli, ačkoli málokdy uspěli.

Odkaz statečného chodského sedláka Jana Sladkého Koziny, který mezi jinými patřil k vůdcům povstání, žije na Chodsku dál. Asi nejznámějším dílem popisujícím boj Chodů za práva a spravedlnost je Jiráskův román Psohlavci z roku 1884. O Chodsku ale psali i Božena Němcová, Jaroslav Vrchlický, ale také chodští rodáci, badatelé a spisovatelé – Hippolyt Randa, Jindřich Šimon Baar, František Teplý, Jan František Hruška, Jiří Kajer, Václav Sladký, Jan Bozděch nebo Jan Vrba. V 90. letech 19. století se rozhodlo o postavení důstojného pomníku k uctění Jana Sladkého Koziny a 6.

října 1895 byl slavnostně odhalen na kopci nad Újezdem zvaným Hrádek jeho pomník. Této akce se mimo jiných zúčastnil i čestný občan Újezdu Alois Jirásek.

V mnohaletém období boje Chodů za svobodu se neustále opakovala podobná situace: chodští sedláci byli zatýkáni a vězněni, ale v zápasu za svá práva, o kterých byli pevně přesvědčeni, nepolevovali. Jejich zarputilost se stala příslovečnou. I proto je Chodsko i dnes oblastí, kde jsou lidové obyčeje, oděv i nářečí dosud živé.

13 Bibliografie

- BAAR, Jindřich Šimon, TEPLÝ, František, *Klenčí. Městečko na Chodsku*, Praha 1909.
- BAAR, Jindřich Šimon, *Pověsti z Chodska*, Praha 1930.
- BOZDĚCH, Jan, *Baarovo Klenčí. Historie Klenčí, Chodů a Baarovo museum*, Červený Kostelec bez uvedení data.
- BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Staré míry, váhy a peníze*, Plzeň 1985.
- CVAČKA, Jakub, *Vo Kozinovi ha vo Lomikarovi*, Praha 1946.
- HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty II.*, Praha 1993.
- JINDŘICH, Jindřich, *Chodský slovník*, Plzeň 2007.
- JIRÁSEK, Alois, *Staré pověsti české*, Praha 2003.
- KAJER, Jiří, *Horské kvítí. Chodské pohádky*, Praha 1948.
- KAJER, Jiří, *Naše Klenčí*, Plzeň 1947.
- KOUTNÁ, Jana, *Historie domažlických Chodů*, Domažlice 2000.
- KRAMAŘÍK, Jaroslav, *Kozina a Lomikar v chodské lidové tradici*, Praha 1972.
- LINHART, Jiří a kol., *Slovník cizích slov*, Litvínov 2013.
- MAUR, Eduard, *Kozina a Lomikar*. In: *Slovo k historii*, 1989, 20.
- NĚMCOVÁ, Božena, *Obrazy z okolí domažlického*, Praha 1912.
- NOVOTNÝ, Miloš, *Říkalo se mu Kozina*, Havlíčkův Brod 2015.
- OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný XV.*, Praha 1900.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, Praha I. 1947, II. 1949, III. 1951, IV. 1957.

PROCHÁZKA, Zdeněk, *Sklářství v Českém lese*, Domažlice 2003.

RANDA, Hippolyt, *Chodové a jejich osudy*, Domažlice 1887.

ROUBÍK, František, *Dějiny Chodů u Domažlic*, Praha 1931.

ROUBÍK, František, *Zápas Chodů za svobodu*, Praha 1937.

ROUBÍK, František, *Z dějin trhanovského zámku*, Domažlice bez uvedení data.

SLADKÝ, Václav, *Zastánci práv chodského lidu*, Domažlice 1948.

TEPLÝ, František, HRUŠKA, Jan František, BAAR, Jindřich Šimon, *Chodská čítanka*, Vyškov 1927.

TEPLÝ, František, *Chodové ve sporu s Lomikary*, Vyškov 1926.

VRBA, Jan, *Chodsko. Průvodce krajem, dějinami jeho lidu a komentář k „Chodským rebeliím“*, Praha 1928.

14 Résumé

The work deals with the history of Chod people from the early colonization of the western border of the Kingdom of Bohemia till 1697. It is focused on Chod people living near the town Domažlice. These royal border guards have built the original 11 colonies. They differed from other tributaries having privileges, which were gained from kings of Bohemia for watchkeeping of the border. These privileges and freedoms were described in written form in so called "Charters". The main part of this work analyses the disputes of Chod people with their pledge nobility in the 16th century, a short period of freedom when Chod people redeemed themselves from the pledge and became free and the period of greatest oppression in time after the Battle of White Mountain, when Chod people were given first to the pledge to Volf Wilhelm Lamingen of Albenreuth and later to the hereditary possession of the family. The nobility increasingly limited privileges and rights of Chod people forcing them to corvée and not admitting their Charters. Chod people defended themselves against it, which resulted in Chodish rebellion in 1694 -1695. The revolt for the rights and freedoms was suppressed. J. S. Kozina, one of the leaders of the rebellion, was executed as a warning on November 28, 1695 in Pilsen. The conclusion of the work describes Kozina's tradition in literature.

15 Přílohy

Příloha č. 1 Měny – jejich hodnoty a vztahy mezi nimi

Mincovní řád z r. 1539, úprava z r. 1544

1 míšeňská kopa=1 tolar=30 pražských grošů

1 pražský groš =9 bílých penízů= 18 penízů malých

1 rýnský zlatý = 1 kopa míšeňská + 12 peněz malých

1 uherský zlatý= 2,5 kopy míšeňské

Mincovní řád z r. 1547

1 tolar= 30 českých grošů= 210 penízů bílých

1 český groš = 7 penízů bílých

Mincovní řád z r. 1561 - zaveden Říšský tolar

1 říšský zlatý = 180 penízů bílých = 60 krejcarů

1 rýnský zlatý = 75 krejcarů

Usnesení z r. 1573

1 tolar = 30 grošů bílých = 60 míšeňských grošů.

Stav z roku 1610

1 kopa míšeňská = 30 grošů bílých = 35 krejcarů

1 kopa česká = 60 grošů bílých = 70 krejcarů

1 rýnský zlatý dukát = 50 grošů bílých = 116,5 krejcaru

1612 : 1 rýnský zlatý dukát = 108 krejcaru, 1 rýnský zlatý = 76 krejcarů

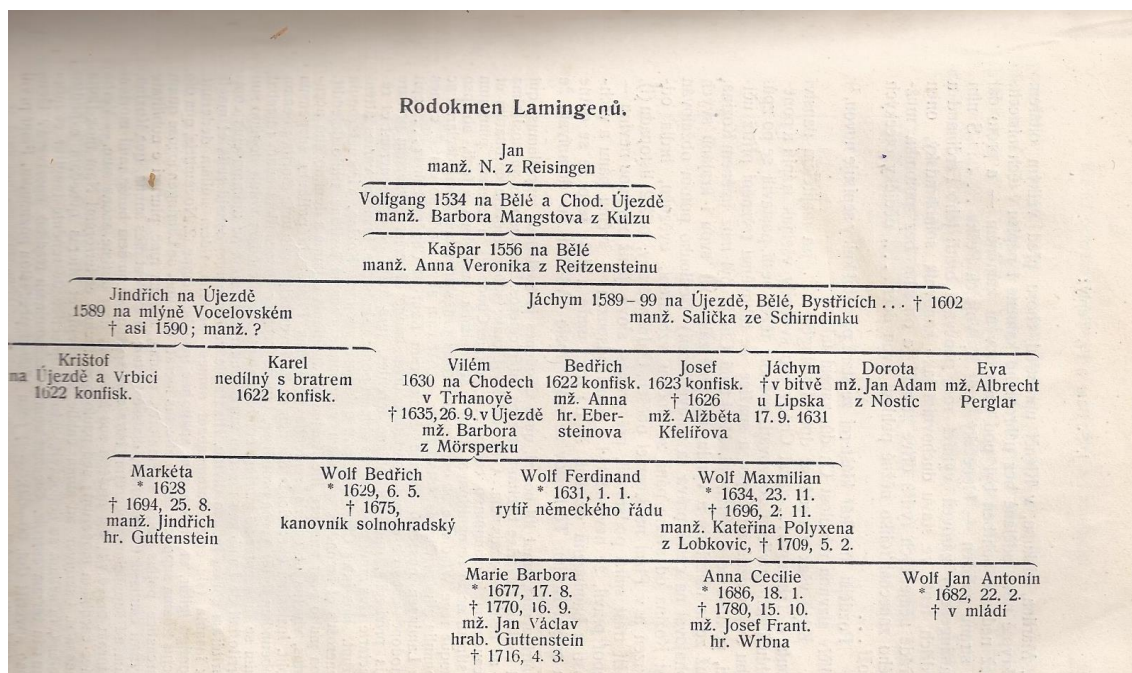
1616: 1 rýnský zlatý dukát = 112 krejcarů, 1 rýnský zlatý = 80 krejcarů

1618: 1 rýnský zlatý dukát = 120 krejcarů, 1 rýnský zlatý = 83 krejcarů

1620: 1 rýnský zlatý = 2 kopy miš.10kr = 150krejcarů

Zdroj: BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Staré míry, váhy a peníze*, Plzeň 1985, s. 3-27.

Příloha č. 2 Rodokmen Lamingenů

Zdroj: BAAR, Jindřich Šimon, TEPLÝ, František, *Klenčí. Městečko na Chodsku*, Praha 1909, s. 87.

Příloha č. 3 Význam názvů Chodských vesnic

Domažlice: prvotní podobě Domažlici, tj. osada lidí Domažilových (pána Domažila). Již od konce 10. st. také jmenováno jako Tugost, Tuhošč, které bylo převzato do němčiny jako Taust Tugost – pravděpodobně původně míněn hrad. Domažlice – míněna vesnice okolo hradu.

Lhota: název obecně znamená „vesnice založená během vnitřní kolonizace a osvobozená na určitou dobu (lhůtu) od placení poddanských dávek a plnění robotních povinností za práci spojenou s vykácením lesa a vzděláním půdy“

Klenčí: poprvé zmiňováno 1325 jako CLENITSCH. Název je odvozen od slova „kleničie“, tj. klenicový porost, les (kleničie = staročesky babyka. Slovo „kleničie“ je doloženo roku 1570), Význam je tedy „ves u babykového porostu“.

Původní tvar Klenčí se později změnil na Klencže: Ten přešel v Kleneč a nakonec v soudobé Klenčí.

Újezd: poprvé zmiňován 1325 jako VGEZD, VILLA CHODORUM.

Obecně újezd znamená kus země, přeneseně tedy ves vzniklá na nově osidlované půdě (v 11 – 13. st.), která byla novému majiteli darována z knížecího majetku – pozemek byl vyznačen tak, že ho pověřená osoba objela (ujezdila) na koni.

Z roku 1579 je doložen tvar Augezdz. Lidově byl vyslovován Houvězdo.

Stráž: obecně se jedná o místa na horách a vyvýšeninách, kde se ve válečných dobách zapalovaly ohně a dávalo se tak znamení do vnitrozemí. Pokud se Stráž nachází u řek, pak se jednalo o místo, kde se dohlíží na to, aby kupci neprojeli bez zaplacení cla. Stráž na Chodsku je poprvé zmiňována 1579.

Tlumačov: poprvé zmiňován 1325 jako DLUMACZOWO, VILLA CHODORUM, roku 1392 je doložen název Tlumaczow. Význam je Tlumačův dvůr. Druhý možný význam je „ves, odkud pochází hodně tlumačů.“

Z tvrdého „l“ často vznikalo dialektové „u“, proto je název vesnice vyslovován jako Tumačov.

Mrákov: poprvé zmiňován 1325 jako MRDAKOW, VILLA CHODORUM. Význam je Mrdákův dvůr. Pro oplzlý význam základního slovesa „mrdati“ zažádala obec sama o úřední změnu jména a umělou úpravou se tak stala Mrákovem. V roce 1854 je uváděno Mrdákov, v roce 1893 již Mrákov

Kyčov: poprvé zmiňován 1325 jako KYTSCHOW. Do poloviny 17. století je uváděn dokladech jako Kyčov, od druhé poloviny 17. st. do roku 1902 se používal název Klíčov, od roku 1904 se používaly oba výrazy.

Význam je Kyčův dvůr. Osobní jméno Kyč je odvozeno od slova „kyč“ = došek, palička na rákosí.

Změna jména na Klíčov byla kancelářskou úpravou jména Kyčov. Protože u Plané nad Mží je ves s původním názvem Klíčov a Lamingerští mělo v té oblasti své statky (Újezd sv.Kříže), znali písaři jak Kyčov tak Klíčov. Klíčov jim bylo průhlednější, a proto je pokládali za správné pojmenování. Je také možné, že písař, který tuto změnu začal,

pocházel z oblasti, kde se v nářečí vynechává hláska „l“ (mlynář – mynář), a proto i u názvu vesnice předpokládal, že spisovný tvar obsahuje „l“.

Pocinovice: poprvé zmiňovány 1325 jako PODSINOWICZ, VILLA CHODORUM. Význam je “ves lidí Počinových“. Osobní jméno Počin je doloženo 1193 a je odvozeno od „počin“ = čin, skutek.

V roce 1854 jsou označeny jako Počiňovice nebo Putzeried. Jméno Putzeried povstalo z českého názvu zkomolením a přidáním koncovky – ried , po vzoru jiných jmen (např. Albrechtsried). V roce 1905 je ves zmiňována jako Pocinovice. Tento tvar vznikl pod vlivem poněmčených jmen obsahujících –tz.

Chodov: poprvé zmiňován 1365. Význam je „ves osídlená Chody (ves náležející Chodům)“ (u ostatních Chodovů, které nejsou v pohraničí, je význam „Chodův dvůr“). Lidově je vyslovován jako Kodov, Kodovo, Korov. Od roku 1697 je uváděn jako Meigelshoff. Meigelshoff je pravděpodobně odvozeno od „Meuchel“ = potměšilec, poťouchlec. Ves dostala toto hanlivé označení od německé vrchnosti, nejspíše z nepřátelství.

Draženov: poprvé zmiňován 1325 jako DRAZENAW, VILLA CHODORUM. Lidově Dražinov i Dražinovo. Význam původního názvu Draženov je Draženův dvůr, vycházející z osobního jména Dražeň. Na konci 14. století po ztrátě jotace existoval tvar Draženov a ten se buď spodobou prvních 2 slabik změnil na Dražanov, nebo prodloužením druhé slabiky přešel v Dražienov, následně se zúžením změnil na Dražinov, zkráceně Dražinov.

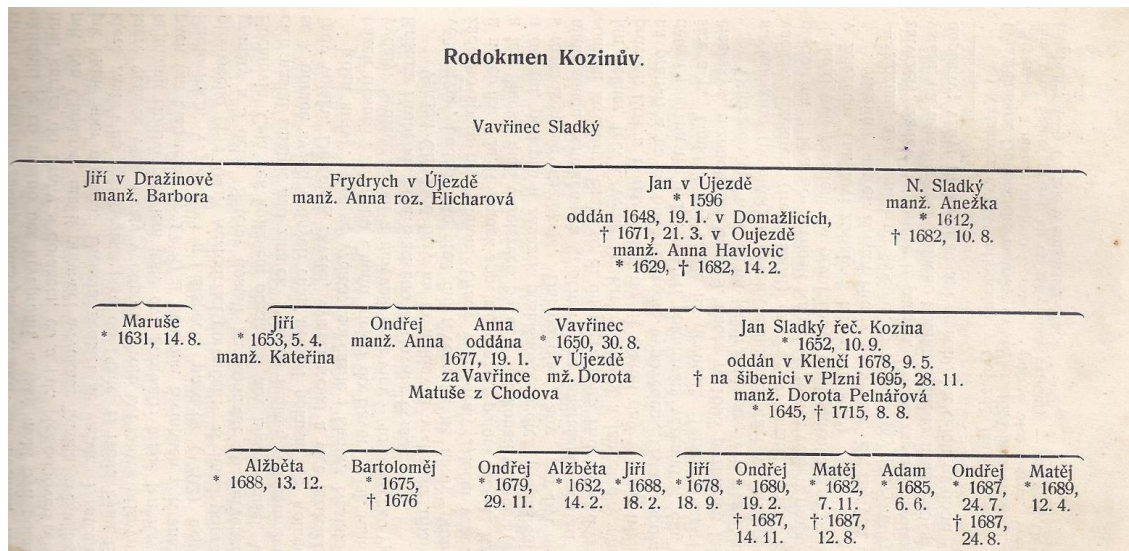
Roku 1789 je doložen tvar Drasenau, Draženow, od roku 1854 Draženov.

Postřekov: poprvé zmiňován 1325 jako POSTRZEKOW, VILLA CHODORUM. Název vznikl nejspíše dissimilací z „Poskřekov“ = Poskřekův dvůr. V roce 1789 je uveden německý tvar Posiekau, vzniklý fonetickým napodobováním z „Poskřekov“.

Horosedla: výklad názvu této vesnice nebyl v pramenech nalezen.

Zdroj: PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, Praha I. 1947, II. 1949, III. 1951, IV. 1957.

Příloha č. 4 Rodokmen Sladkých

Zdroj: BAAR, Jindřich Šimon, TEPLÝ, František, *Klenčí. Městečko na Chodsku*, Praha 1909, s. 84.

Příloha č. 5 Lamingenovské panství v r. 1697

Zdroj: MAUR, Eduard, *Kozina a Lomikar*. In: Slovo k historii, 1989, 20, s. 8.